Le mulțumesc lui Benoît, Liv și Émy.

De asemenea, Elpidei, Isaurei, lui Luca, lui Otis și mamelor lor.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
HERRMANN, ÈVE
100 de activități stimulatoare Montessori : pentru a-i fi alături copilului în descoperirea lumii / Ève Herrmann. - Iași : Gama, 2015
Bibliogr.
ISBN 978-973-149-556-9

371.3

Titlu original: 100 ACTIVITÉS D'ÉVEIL MONTESSORI

Editor: Diana Mocanu
Traducerea: Claudia-Cristina Pîrciu
Redactor-șef: Diana Soare
Corector: Radu Meșniță
Tehnoredactor: Andrei Blăgău

www.edituragama.ro
office@edituragama.ro
0232 230 212

Pentru a-i fi alături copilului în descoperirea lumii

texte & fotografii

Ève Herrmann

Cuprins

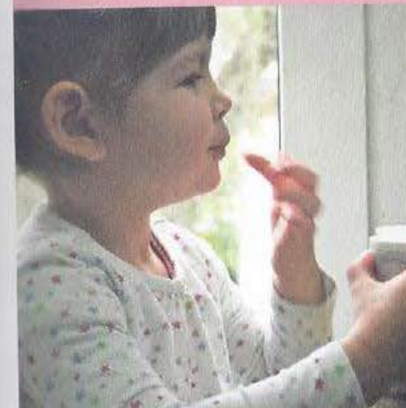

Viața practică

Viața senzorială

Lucrul cu mâinile

Limbajul

Activitățile manuale și creative

Motricitatea globală

Natura

*Pentru Liv și Émy, cele două stele ale mele.
Fără voi, nu aș fi reușit să scriu
această carte.*

E.H.

Dacă metoda pedagogică Montessori a avut un impact atât de puternic asupra mea, acest lucru se datorează educației bazate pe respect pe care am primit-o în copilărie, educație ce a stat la baza personalității mele. La rândul meu, mi-am dorit să le transmit copiilor mei valori esențiale precum respectul, ascultarea, încrederea în sine și dorința de a învăța. Metoda Montessori a fost răspunsul la toate acestea.

Maria Montessori ia în considerare ființa umană sub toate aspectele, încă de la începutul existenței sale. Știm astăzi că perioada de la naștere până la trei ani reprezintă un fundament esențial pentru întreaga viață viitoare. Această parte a operei Mariei Montessori, mai puțin cunoscută, m-a interesat cel mai mult.

Nu după mult timp, am simțit nevoia să-mi împărtășesc cunoștințele dobândite. Am creat un blog și am întâlnit cititori interesați, în căutare de răspunsuri. Scrierea acestei cărți a fost o consecință firească, o altă modalitate de a împărtăși cu ceilalți, de a descoperi metoda pedagogică Montessori, această metodă atât de frumoasă, de bogată și extraordinar de profundă. Este o filosofie care are multe de oferit, atât copiilor, cât și părinților.

Ève Herrmann

Introducere

Observând copilul, Maria Montessori a înțeles cum să-l ajute de-a lungul procesului său de formare, cu o îndrumare adaptată și corectă.
Copilul ne cere să-l ajutăm să facă singur lucrurile și să-i respectăm ritmul. Pentru a răspunde nevoilor copilului, metoda pedagogică Montessori ne propune să-l punem pe el în prim-plan, fără să facem însă din el un „copil-rege". Astfel, rolul adultului trebuie regândit: el devine un însoțitor, un educator ce nu trebuie să-l considere pe copil drept o bucată de argilă numai bună de modelat. Dimpotrivă, copilul are un imens potențial de energie și de creativitate, existent încă de la naștere, care nu cere decât să se dezvăluie. Astfel, copilul învață de unul singur, în mod firesc și cu bucurie, atât timp cât mediul îi este propice. Totuși, rolul părinților și al educatorilor rămâne indispensabil, deoarece nu putem lăsa copilul pe cont propriu.

Maria Montessori și-a clădit metoda pedagogică pe o cunoaștere profundă a copilului și a nevoilor sale, în urma unei îndelungate observări. Ideile sale extraordinare reprezintă linii directoare care ne ajută să înțelegem avantajul activităților propuse copiilor.

Până la 6 ani, copilul este caracterizat de o uriașă capacitate de absorbție a tot ceea ce îl înconjoară. Acest „spirit absorbant" îl ajută să se adapteze la mediul în care trăiește și să dobândească fără efort noi cunoștințe.
Maria Montessori evidențează, de asemenea, **perioadele senzitive** prin care trece copilul. Acestea sunt faze în timpul cărora toată atenția copilului se concentrează asupra unui punct anume al dezvoltării sale. Odată ce perioada senzitivă s-a încheiat, copilului îi este mai greu să obțină respectiva abilitate.

În cursul acestor perioade senzitive, capacitatea copilului de a se concentra este enormă: absorbit de ceea ce face, el nu ia în seamă nimic din ceea ce se petrece în jurul său. În timpul acestor momente de concentrare intensă, copilul se formează. Îl veți vedea calm, captivat și satisfăcut. De aceea, încă de la naștere, trebuie să-i prilejuim și să-i ocrotim aceste momente de concentrare.

Maria Montessori observă, de asemenea, că pentru a se forma, copilul trebuie să lucreze cu mâinile. Mâinile sunt instrumentul inteligenței sale.

Metoda pedagogică Montessori este și astăzi foarte viabilă, deoarece propune valori nemuritoare. Ea contribuie la desăvârșirea unui om, a unui adult independent și responsabil, capabil să se adapteze la lumea de mâine.

Cum trebuie citită și folosită această carte?

Volumul prezintă nu doar activități pe care le puteți desfășura împreună cu copilul dumneavoastră, inspirate din metoda pedagogică Montessori, ci și noțiuni importante care se desprind din această filosofie.
Scopul activităților prezentate este acela de a satisface nevoia de „lucru" a copilului. Realizate în prezența dumneavoastră binevoitoare, acestea îl vor ajuta să capete mai multă autonomie, independență și încredere în sine. Se va simți important, susținut și respectat în nevoia sa de a face lucrurile de unul singur și de a învăța cu ajutorul mâinilor.
Nu am specificat vârsta, deoarece **fiecare copil are propriul său ritm**. El are pur și simplu nevoie să poată învăța la momentul potrivit.
Doar observându-ne copilul vom ști ce activitate răspunde nevoilor sale și care îi sunt abilitățile. Copilul este cel care ne ghidează, dar trebuie să știm cum să-l urmăm.

Mai întâi, citiți cartea în întregime, ca să aflați ce idei se desprind din paginile sale.
Ulterior, veți putea alege activitățile potrivite copilului dumneavoastră. **Însă ceea ce contează cel mai mult este atitudinea pe care o adoptați**, starea de spirit, felul în care ascultați, privirea binevoitoare. Numai așa îi transmiteți copilului iubirea și respectul dumneavoastră, atât de necesare în eforturile sale.

Viața practică

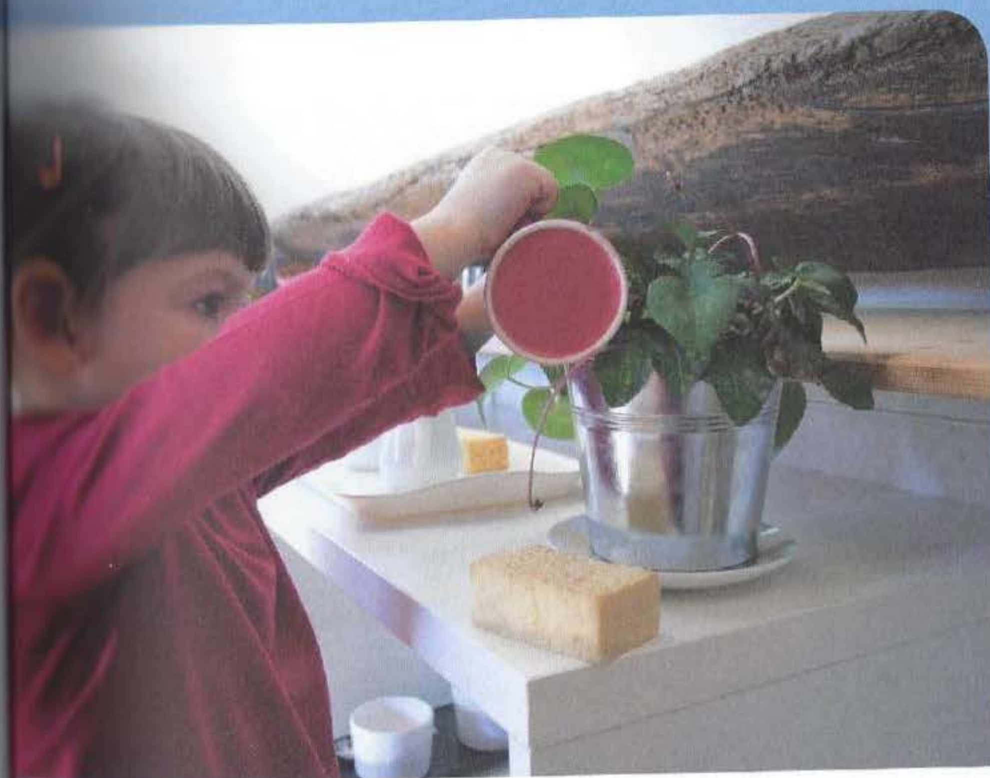
Între 12 și 15 luni, copilul este cuprins de o dorință intensă de a ne imita gesturile. El vrea să ne copieze, vrea să fie ca noi.
Acceptați-i dorința și energia!
Oferiți-i posibilitatea să lucreze în apropierea dumneavoastră și dați-i șansa să „facă singur".

În timpul acestei etape, copilul imită faptele celor din jur, dar nu pentru că cineva i-ar spune să facă asta, ci dintr-o necesitate intimă.

Maria Montessori, L'Esprit absorbant de l'enfant

Ce este viața practică?

Spre 15 luni, atunci când copilul este pregătit și capabil să imite activitățile adulților, nu-și dorește nimic altceva mai mult decât să participe la viața reală și să lucreze alături de noi.
În acel moment, jocurile nu-l mai interesează: el are nevoie să lucreze și să-și folosească mâinile.
Pregătind pentru el o mică activitate scurtă și simplă din viața cotidiană, îi oferim ocazia să exerseze, să greșească și să o ia de la capăt fără nicio presiune.
Implicat în „viața practică", copilul desfășoară o activitate deopotrivă mentală, emoțională și fizică.
Învață să fie independent, să se concentreze, să-și controleze mușchii și să analizeze etapele logice ale unei activități.

Cum să se îngrijească

Dați-i copilului posibilitatea să se îngrijească singur, atunci când se simte pregătit: să se pieptene, să se spele pe mâini și pe dinți, să se îmbrace singur... Pentru ca aceste lucruri să fie posibile, s-ar putea să fie necesare câteva mici modificări în locuință.

Copilul care se poate îngriji singur va fi liniștit și nu va mai trebui să lupte pentru ca adultul să-i recunoască voința de a acționa singur.

1
Colaborați

În ceea ce privește îngrijirea, ne-am obișnuit să facem totul în locul copilului. Îl spălăm, îl îmbrăcăm, îl încălțăm; este mai rapid pentru noi, dar prea puțin satisfăcător pentru el. Riscăm să crească având în minte un singur gând: „Am nevoie de părinții mei". Or, dorința noastră este ca, dimpotrivă, copiii noștri să aibă încredere că sunt capabili să-și poarte singuri de grijă.

În timpul acestor activități, gândindu-ne la independența copilului, trebuie să ne punem întrebarea: „Este oare aceasta o etapă de care îl lipsesc și pe care ar putea-o face singur?".

Să nu-i negăm dorința de independență sub pretextul că încă mai are nevoie de ajutor. Copilul își manifestă dorința de participare exact în acest stadiu, când gesturile de zi cu zi sunt încă prea dificile pentru el. Succesul acestor activități se obține prin colaborare. Trebuie să apreciem această dorință de colaborare la adevărata ei valoare, să o canalizăm într-o direcție bună și să-l susținem pe copil.

2

Reorganizarea casei

Pentru a-l ajuta pe copil să realizeze în mod autonom mici activități foarte simple, cum sunt spălatul pe mâini sau pieptănatul, trebuie să regândim amenajarea casei. De-a lungul unei zile, observându-l pe copil, vom vedea ce poate să facă singur fără să fie nevoit să ceară ajutor și vom ști cum să modificăm mediul în funcție de asta.

Avem adesea tendința de a subestima capacitățile reale ale unui copil, însă, dacă îl lăsăm pe el să acționeze și-l observăm cum se descurcă, ne putem da seama de ceea ce este cu adevărat capabil să facă. Aceste amenajări, care pentru noi reprezintă doar mici schimbări, pentru el vor fi importanți pași înainte: „M-am hotărât să mă spăl pe mâini, sunt capabil să o fac singur".

Astfel, copilul face o alegere și poate acționa în consecință. El va crește și va deveni o persoană

capabilă și responsabilă, care știe că părinții îi acordă încredere. Ce clădim acum reprezintă fundații solide pentru viața de adult.

Primul lucru pe care trebuie să-l facem e să examinăm casa și acțiunile cotidiene ale copilului, ca să vedem ce ar putea să facă singur dacă ar avea la îndemână o scăriță, un cuier la înălțimea sa, o etajeră accesibilă, o cârpă și un burete.

Dacă facem o listă cu aceste mici modificări, nu înseamnă că schimbăm totul dintr-o dată. Copilul are nevoie de rutină, iar schimbările îl derutează. E bine să le facem fără nicio grabă, unele după altele, așteptând ca fiecare să se integreze în rutina zilnică.

3

Îmbrăcarea

Încă de la naștere, ar fi bine să ne obișnuim să-i descriem copilului ceea ce vom face, pentru ca el să se poată pregăti pentru fiecare acțiune în parte. Apoi, încetul cu încetul, putem să-i solicităm implicarea și să așteptăm un răspuns: astfel, copilul va putea participa din momentul în care se va simți capabil. De exemplu, când îl încălțăm, putem să-i descriem gesturile: „Desfac pantoful și ți-l pun în picior, împinge piciorul înăuntru."

Data viitoare, s-ar putea să-și împingă singur picioarele în pantofi.

Important nu este ca el să coopereze imediat, ci să aibă ocazia să o facă în momentul în care își va dori. Iar acest lucru s-ar putea întâmpla mai repede decât credeți!

În general, copilul ajunge să se dezbrace cu mult înainte de a ști să se îmbrace, dar dacă stabilim o anumită rutină atunci când îl îmbrăcăm – mereu în

aceeași ordine și descriind ce facem –, îl vom ajuta foarte mult. Astfel, el va putea participa atunci când va simți nevoia să o facă.

Pentru a-l ajuta să se îmbrace singur, importantă este și amenajarea casei: un taburet jos și stabil îi va fi util atunci când se îmbracă cu pantalonii, lenjeria sau șosetele. Este necesar, de asemenea, să aibă acces la hainele sale.

În sfârșit, este important și ce fel de haine alegem pentru el. Trebuie să-i pregătim îmbrăcăminte care corespunde capacităților sale actuale. Niște pantaloni largi cu talia elastică, o bluză fără nasturi la gât sau niște pantofi cu arici vor ușura îmbrăcarea și încălțarea.

4
Aranjarea hainelor

Dacă vrem să-l încurajăm pe copil să se descurce singur, ar trebui să-i punem hainele la îndemână într-un sertar sau într-un dulap ușor accesibil, să-i pregătim umerașe la care să poată ajunge să-și ia hainele, precum și un coșuleț pentru fular, căciuliță și mănuși.

Într-o comodă, puteți aranja hainele în ordinea în care vor fi luate: sus – lenjeria de corp, șosetele, tricourile și, dedesubt, pantalonii, ciorapii, rochițele și puloverele, de exemplu. Putem compartimenta un sertar așezând înăuntru cutii de pantofi, în care vom pune șosete, chiloți, tricouri... Copilul va găsi ușor ceea ce caută și își va putea aranja hainele.

Când sertarul îi va fi accesibil copilului, iar el își va putea alege ținuta, este indicat să nu aibă la dispoziție prea multe haine. Capacitatea de a lua

o decizie este un element important în dezvoltarea voinței sale, dar îi va fi mai greu să aleagă dintr-o mulțime de lucruri.

Dacă este încă prea mic pentru a-și alege singur hainele, putem să îi pregătim două ținute și să-l lăsăm pe el să aleagă, lucru care de multe ori rezolvă problemele cu îmbrăcatul.

5
Ținuta de a doua zi

Seara, după baie, copilul se poate distra pregătindu-și ținuta de a doua zi. Pentru aceasta este nevoie de un scaun (sau un stativ cu umeraș). După ce și-a ales hainele, le poate pune în ordine: puloverul pe spătar, fusta dedesubt etc. Îl putem îndruma întrebându-l: „Unde îți pui șosetele? Unde îți pui fusta?".

Această activitate îl ajută pe copil să-și formeze imaginea asupra propriului corp. Ea reprezintă, totodată, un moment de colaborare și de comunicare ce favorizează îmbogățirea vocabularului: vestă, jachetă, ciorapi, colanți, cămașă...

După ce ducem la bun sfârșit această activitate, este indicat să o repetăm pe parcursul mai multor zile, până când devine parte din rutina zilnică.

Spre 4 ani, copilul va fi deja obișnuit să își pregătească singur ținuta și va fi bucuros că poate să se îngrijească singur.

6

Încheierea nasturilor

După ce copilul devine foarte interesat de îmbrăcare, putem să-i oferim posibilitatea să exerseze – pe o haină întinsă pe jos în fața lui – cum să tragă fermoarul, cum să încheie nasturii, cum să închidă cu arici. Activitatea trebuie să se desfășoare în afara momentelor în care trebuie cu adevărat să se îmbrace.

Este mai ușor să exerseze stând așezat pe jos, fiindcă așa va putea să încerce în liniște, colaborând cu noi. Încetul cu încetul, va stăpâni tot mai bine etapele și va reuși să se descurce singur.

Am putea să-i confecționăm „rame de îmbrăcat" precum cele existente în grădinițele Montessori: dintr-o ramă de lemn și o haină veche, întinsă bine la capete. Grație acestui material, copilul poate să lucreze singur cât dorește, poate să greșească, să o ia de la capăt. Nu este nici presat, nici obligat să reușească și va câștiga astfel mai multă independență.

7
Spălatul pe mâini

Aceasta este o activitate foarte importantă, cu care îl putem obişnui foarte devreme. Trebuie să-i pregătim cele necesare şi să ne asigurăm că sunt mereu gata de folosire: un săpun mic, un prosop de mâini şi acces la chiuvetă. Prima dată, îi vom face o demonstrație, metodic, spălând fiecare deget şi porțiunea dintre degete, apoi dosul mâinii şi palma. Copiilor le place acest lucru la nebunie! Apoi, clătim – cu atenție să înlăturăm tot săpunul – şi ne ştergem mâinile foarte bine.

După ce i-am arătat, îl lăsăm pe copil să se spele pe mâini cum vrea el, dar îl încurajăm să o facă în mod regulat: înainte de a se aşeza la masă, după ce a fost la baie, când se întoarce de la plimbare...

8
Toaleta

Cu instrumente adecvate şi aşezate la îndemână, copilul poate să-şi facă singur toaleta. Pe o etajeră joasă, îi putem pune un pieptăn şi o perie şi, dacă este fetiță, un coşuleț cu clame de păr şi cu o cordeluță.

Deasupra etajerei, fixăm o oglindă. Pe aceeaşi etajeră punem un pahar cu periuța şi cu pasta de dinți. Foarte importantă este colaborarea: copilul ține periuța, iar noi apăsăm tubul pentru a scoate pasta, apoi periajul se face pe rând. Îl lăsăm să se spele singur, iar când ne vine rândul ne punem uşurel mâna peste mâna sa pentru a-l ghida. Pe urmă încearcă din nou el singur – dacă doreşte.

Dacă se întâmplă să refuze să coopereze, îi putem oferi o clepsidră pentru măsurarea timpului (atenția îi va fi distrasă) sau îi cântăm un cântecel în timpul periajului, pentru a-l încuraja.

9

Lustruirea încălțămintei

Dacă îi punem la dispoziție tot ce îi trebuie ca să aibă grijă de lucrurile sale, copilul va fi fericit să vadă că avem încredere în el. Putem să-i propunem, din când în când, să-și curețe încălțămintea. Pentru aceasta, trebuie să pregătim tot ce este necesar: un ziar pe care îl vom întinde pe masă, o perie, o cârpă curată și uscată, o cutiuță cu cremă de pantofi incoloră.

Îi arătăm cum să țină într-o mână pantoful, în timp ce cu cealaltă îl periem pentru a înlătura mizeria. Pe urmă, întindem crema de ghete cu cârpa. Lăsăm să se usuce, în timp ce copilul se ocupă de al doilea pantof. Mai apoi, îi arătăm cum să lustruiască cu cârpa. S-ar putea să dorească să lustruiască și alți pantofi. Astfel, învață să se ocupe de lucrurile sale personale – și, eventual, de cele ale celorlalți – și să efectueze ciclul complet al unei activități.

10

Renunțarea la scutece

Este o etapă ce presupune atenția părinților și un mediu propice. Va fi prima colaborare importantă între copil și adult într-un scop educativ. De când reușește să stea în picioare, îl putem schimba în această poziție. Astfel, va putea participa și el: să desfacă scutecul, să-l arunce, să-și pună unul nou. Trebuie să fim atenți la semnele conform cărora copilul este pregătit să înceapă să învețe cum să folosească olița, deoarece el are mare nevoie de sprijinul și de perseverența noastră. Perioada senzitivă este între 12-18 luni. Dacă o lăsăm să treacă, copilului îi va fi mult mai greu să renunțe la scutece. Când vrem să începem să-l învățăm, îi pregătim în baie un colțișor plăcut unde așezăm olița, un coș cu câteva cărți, hârtie igienică, o pereche de chiloței curați.

Apoi, îi propunem regulat să meargă la oliță, pentru a-i forma repere și obișnuințe: înainte de masă,

înainte de odihna de după-masă, înainte de a merge la culcare sau de a ieși afară. Observându-ne copilul, vom ști mai bine când anume să-i propunem acest lucru și vom nimeri momentul din ce în ce mai des. Astfel, se va stabili o legătură între senzațiile sale și rezultatul din oliță și, curând, ne va cere să-i dăm jos scutecul sau să-l lăsăm să se așeze pe oliță. Totodată, va înțelege că trebuie să întrerupă o activitate pentru a merge la baie.

Când începe să învețe, trebuie să ne implicăm și să fim consecvenți. Dacă învață în timpul perioadei senzitive, curând copilul va rămâne curat pe timpul zilei și va merge de unul singur la baie.

11
Ca să nu uite

Copilul are nevoie de prezența și de consecvența noastră. El este capabil de multe lucruri, dar uită ușor unele dintre ele – deoarece atenția îi este atrasă de alte lucruri – sau refuză să le facă pentru a-și afirma voința.

Obișnuirea lui cu o rutină îl ajută extraodinar de mult în viața de zi cu zi. Când lucrurile fac parte din programul zilnic, le acceptă cu mai mare ușurință și astfel depunem mai puțină muncă de convingere.

Totuși, copilul ar putea avea nevoie uneori să i se reamintească, iar acest lucru se poate realiza prin imagini. Pentru ritualul de seară, de exemplu, chiar înainte de culcare, putem pregăti o serie de imagini pe care să le afișăm în baie: 1. ne spălăm pe dinți; 2. facem la oliță sau WC; 3. ne spălăm pe mâini și pe față...

Astfel, nu trebuie să stăm în spatele lui și să-i amintim permanent ce trebuie să facă. Copilului îi va face plăcere să se folosească de aceste imagini.

Cum să aibă grijă de mediul lui

Dacă îi oferim să participe la treburile zilnice, îl ajutăm de fapt să învețe să se îngrijească de mediul interior.
În acest capitol veți găsi idei de activități, însă dumneavoastră puteți cu ușurință să inventați și altele. Ceea ce contează este colaborarea, care îi va permite copilului, încetul cu încetul, să se descurce singur.

12
Spălarea geamurilor

O activitate îndrăgită de orice copil este spălarea geamurilor. Trebuie să găsiți un geam la care el să ajungă și să îi dați un pulverizator adaptat la mâinile sale micuțe și un coș cu cârpe.
Îi explicăm copilului cum să folosească pulverizatorul, apoi cum să șteargă. La început, se poate întâmpla ca el mai mult să stropească decât să șteargă, dar să nu uităm că orice deprindere necesită timp și răbdare.
Îi vom arăta de mai multe ori mișcările pe care trebuie să le facă sau le vom face împreună cu el. Dacă nu șterge niciodată apa, rămânem lângă el să-l ajutăm. Încetul cu încetul, activitatea va fi din ce în ce mai puțin dezordonată, iar gesturile sale din ce în ce mai precise. Cu cât va repeta mai des activitatea, cu atât va vedea mai bine detaliile (apa care rămâne pe geam sau care s-a scurs pe jos).
Această activitate presupune mișcări ample, care îi pun corpul să lucreze.

13
Ștersul cu buretele

Când un copil folosește apa, incidentele nu întârzie să apară. Putem să-i dăm un burețel și să-i arătăm cum să șteargă singur apa vărsată. Copilul va fi încântat că i se cere să facă singur acest lucru.

Mai târziu, îi vom pune la dispoziție un lighenaș cu un burete și o cârpă. Le va putea folosi când va avea nevoie să curețe ceva – sau doar din plăcere. Îi vom arăta cum să folosească buretele, cum să-l stoarcă în lighean și apoi cum să șteargă masa cu cârpa uscată. Atenție, nu transformați totul într-o obligație! Nu trebuie decât să-i urmărim pur și simplu nevoile și să-l ajutăm să aibă grijă de propria persoană și de mediul înconjurător. Copilul va fi fericit să lucreze, atât timp cât nu va simți nicio presiune din partea adultului.

14

Spălarea mesei

Spălarea mesei este o activitate care implică întregul corp al copilului, solicitându-l să facă mișcări când ample, când precise. Îi vom pregăti tot ce este necesar: un lighean cu puțină apă, o periuță și o cârpă.
Dacă poate să facă singur acest lucru, îi vom propune copilului să umple singur lighenașul cu o cană.
Vom înmuia peria în apă și îi vom arăta cum să spele masa pe toată suprafața ei, inclusiv pe margini și în colțuri... Atenția și minuțiozitatea cu care spălăm masa i se vor întipări copilului în memorie. Când este curată, o ștergem cu o cârpă uscată. Îi propunem copilului să spele și el o altă masă.
La final, îl ajutăm să aranjeze ustensilele la locul lor.
Ulterior, va putea face această activitate de unul singur, pentru că va cunoaște toate etapele.

15

Ștergerea prafului

În timp ce spălăm, facem ordine sau dăm cu aspiratorul, copilul va fi încântat să ne însoțească pretutindeni „înarmat" cu un mic pămătuf cu care să șteargă praful.
Mai întâi îi vom arăta cum să-l folosească, ajutându-l să observe că mobilierul se acoperă de praf – e suficient să-și treacă degetul pe deasupra ca să constate acest lucru!
Să nu uităm să mutăm lucrurile, ca să ștergem praful și dedesubt, nu doar în jurul lor. Cu cât gesturile noastre sunt mai exacte, cu atât copilul va fi mai captivat de această activitate și va dori să ne imite.
A face curățenie nu este neapărat o corvoadă, ci poate fi o plăcere împărtășită.
Astfel, copilul descoperă că menținerea curățeniei și a ordinii din jur poate fi un lucru plăcut.

16

Aranjarea șosetelor

Copilul care descoperă lumea are nevoie să înțeleagă locul și rolul fiecărui lucru. Astfel, îl putem implica și pe el în activitățile noastre de ordonare a lucrurilor. De exemplu, atunci când împăturim lenjeria, i-am putea da să sorteze șosetele. Sortatul este o activitate mult îndrăgită de copii, fiindcă răspunde nevoii lor de ordine și de clasificare.

Îi arătăm că șosetele se împăturesc două câte două și îi propunem să găsească perechile. Apoi, îl lăsăm să se descurce singur până în momentul în care ne cere ajutorul.

Până la 3 ani, micuțului îi va fi greu să desfășoare activitățile fără colaborarea adultului. Încetul cu încetul însă, el se va detașa de noi și va face lucrurile cu calm, atât timp cât știe că poate conta pe prezența și pe ajutorul nostru.

După ce a terminat de sortat, va putea să așeze șosetele la locul lor. Copiii mici se dau în vânt după aranjarea lucrurilor. În ochii lor, sintagma „Fiecare lucru la locul său" are o importanță capitală.

17

Sortarea tacâmurilor

Aranjarea și sortarea tacâmurilor sunt activități foarte îndrăgite de către copiii aflați în perioada senzitivă a ordinii –, iar această nevoie de ordine reprezintă o etapă importantă în formarea lor. Este destul de simplu să-i dăm să îndeplinească mici sarcini foarte ușoare.

De exemplu, când golim mașina de spălat vase, copilul ar putea să sorteze tacâmurile. Este o activitate foarte interesantă pentru un copil de 2 ani care, pe îndelete, va observa obiectele, le va căuta locul, le va pune pe toate în aceeași poziție. Dacă greșește la început, este bine să nu intervenim. Curând, va fi capabil să-și vadă singur greșeala și să o corecteze. Sortarea va deveni mai precisă. Dacă îl întrerupem din activitate, riscăm să-i tăiem tot elanul și să-i dăm sentimentul unui eșec. Copilul lucrează pentru el însuși, iar remarcile noastre nu vor face decât să-i tulbure concentrarea și să-i îndrepte atenția asupra noastră.

18

Îngrijirea unei plante

Orice copil poate învăța să se ocupe de o altă formă de viață. O plantă ar putea fi un bun început. Ar trebui să alegem una destul de rezistentă, pe care să i-o oferim împreună cu toate ustensilele necesare: o mică stropitoare, un burete pentru ștergerea apei pe care o va vărsa pe alături, un pulverizator și o cârpă moale sau un pompon de lână.

Dacă planta este așezată lângă ale noastre, copilul se va ocupa de ea odată cu noi. Va trebui să-i arătăm cum să stropească, cum să șteargă picăturile cu buretele și, din când în când, cum să pulverizeze apă pe frunze. Într-o altă zi, îl vom învăța cum să le șteargă de praf cu cârpa sau cu pomponul.

Facem toate acestea pentru a-i arăta gesturile delicate și pline de respect pe care trebuie să și le dezvolte. Dacă planta are frunze sau flori uscate, îi vom arăta cum să le înlăture.

19

Alcătuirea unui buchet

Copilul va fi foarte fericit să contribuie la crearea unui mediu ambiant plăcut, în care să se simtă bine. Pentru această activitate, îi pregătim trei vaze mici, câteva flori tăiate la dimensiunea potrivită, o carafă cu apă, o pâlnie, un burete și câteva suporturi de pus sub vaze. Deoarece copilul este foarte sensibil la limbaj, îi vom explica pe îndelete ce sunt aceste obiecte și îi vom spune denumirea florilor.

Primul lucru pe care îl vom face va fi să umplem cu apă prima vază, ajutându-ne de pâlnie, apoi să alegem o floare pe care să o introducem cu delicatețe în vază, apoi o alta și tot așa. Îi vom arăta copilului că acordăm importanță frumuseții rezultatului. Pe urmă, luăm un suport de pus sub vază și așezăm aranjamentul undeva în casă. Îl vom tenta apoi și pe copil să facă astfel de aranjamente și să le așeze unde dorește. Cât de mândru va fi să ne arate

realizările sale! Această activitate îi cere să fie creativ, să observe, să lucreze cu mâinile și să facă mișcări precise.

20

Spălarea rufelor

O mulțime de treburi casnice necesită cârpe de șters. Când coșul cu rufe murdare se umple, este timpul să spălăm!

Avem nevoie de două ligheane, săpun, o perie, un șorț și o chiuvetă la înălțimea copilului. Umplem cu apă primul lighean. Copilul va înmuia cârpele. Îi vom arăta cum să le spele: punem o cârpă întinsă pe marginea chiuvetei, o săpunim și pe urmă o frecăm cu peria. Pe urmă, o înmuiem în al doilea lighean. Acum este rândul copilului să spele cât poftește. După ce termină, va goli ligheanul în chiuvetă și îl va umple cu apă curată pentru clătire. Îi vom arăta cum să agite cârpele ușurel, apoi cum să le stoarcă. Dacă are la dispoziție tot ce îi trebuie, copilul poate face această activitate oricând dorește și va fi foarte încântat.

21

Întinderea rufelor

Copilul trebuie să-şi exerseze motricitatea fină, imitându-ne şi exersând cu obiecte adevărate.

Îi vom oferi cârlige de rufe uşor de manevrat şi vom întinde o sfoară la înălţimea copilului. Vom pune într-un lighean ceea ce ar putea întinde el: şosete, chiloţi, batiste... Trebăluind alături de noi, va avea sentimentul că îndeplineşte o sarcină importantă. Această activitate îi poate fi propusă şi imediat după ce a spălat cârpele.

Pentru început, ca să înveţe, îi vom da un coşuleţ cu cârlige, să exerseze prinderea lor. O vreme, îi va plăcea doar să ne privească. Vom repeta aşadar gesturile pe îndelete, atât cât va fi necesar.

22

Gestul exact

Pentru a reuși să ne imite, copilul trebuie să ne observe. Or, în majoritatea timpului, ne mișcăm cu rapiditate, iar gesturile noastre par incoerente în ochii copilului, datorită faptului că facem mai multe lucruri simultan. Prin urmare, deși micuțul încearcă să ne imite gesturile, e mult mai dificil să învețe.

Dacă vom face lucrurile mereu în același fel și în aceeași ordine, cu mișcări precise și lente, îl vom ajuta să ne imite. De aceea, va trebui să găsim timp să descompunem metodic etapele unei acțiuni. Trebuie să ne concentrăm puțin mai mult ca să lucrăm în ritmul copilului, dar acest lucru ne ajută să „trăim în prezent", așa cum o face și el.

23
Referitor la ordine

Maria Montessori era convinsă că ordinea joacă un rol important în dezvoltarea copiilor. O casă dezordonată, supraîncărcată de obiecte, cu prea multe stimulente îi sufocă și îi frustrează pe copiii care se străduiesc să găsească logica mediului înconjurător.

Dacă observăm jocurile unui copil, vom vedea cum își exprimă această dorință de ordine: își sortează cuburile în funcție de culoare, își aliniază mașinuțele, se enervează dacă îmbrăcăm puloverul altui membru al familiei sau dacă schimbăm un cuvânt din poveste.

Copilul are o nevoie intensă de a face ordine acolo unde, după logica lui, aceasta lipsește. Bineînțeles, asta nu înseamnă că este capabil să pună el lucrurile în ordine!

Pentru a-i alimenta această nevoie, trebuie să acordăm o deosebită atenție mediului său: să-i sortăm obiectele, să instalăm etajere la înălțimea sa cu un loc bine stabilit pentru fiecare lucru, să instaurăm ritualuri zilnice, să facem cu el lucrurile mereu în aceeași ordine, să folosim cuvinte exacte.

Noțiunea de ordine apare între naștere și vârsta de doi ani, iar ulterior se perfecționează. Pornind de la ordinea pe care o observă în jurul său, copilul și-o reprezintă intelectual și își ordonează lucrurile în mintea sa.

În bucătărie

Pentru copil, bucătăria este un paradis senzorial: aici atinge, gustă, miroase și apucă.
Prin urmare, este locul unde putem desfășura împreună o mare varietate de activități.
Copilul vrea să ne imite și să facă el însuși, dar nu de unul singur. El are încă nevoie de noi și de compania noastră. În bucătărie va fi încântat să lucreze cot la cot cu noi.

24
Organizarea bucătăriei

Bucătăria este un loc potrivit pentru aranjarea materialelor copilului. Dacă este posibil, vom instala o măsuță unde să-și desfășoare activitățile sau să mănânce. Dacă bucătăria este prea mică, va trebui să aducem o scăriță care să-i permită să ajungă la suprafața noastră de lucru. Într-un dulap sau pe o etajeră la înălțimea lui, vom pune lucrurile necesare pentru așezarea mesei și luarea unei gustări. În același dulap, vom aranja ustensilele pe care le folosește atunci când gătește cu noi. Tot în bucătărie îi putem pune materialele pentru pictură.
Într-un alt dulap, copilul va găsi lucrurile necesare pentru curățenie: câteva cârpe, un burete și un lighean, o cârpă de spălat pe jos, o măturică și un făraș, un pulverizator... În sfârșit, îi vom lăsa acces la chiuvetă și la coșul de gunoi, pentru a-l ajuta să devină independent.

25

Așezarea mesei

Dacă aveți posibilitatea să puneți o măsuță în bucătărie, copilul va putea cu ușurință să aranjeze tacâmurile sale și pe cele ale fraților și surorilor lui. Această activitate îl va ajuta să-și îmbunătățească precizia mișcărilor și coordonarea și îi va dezvolta comportamentul social, prin participarea la viața familiei.

Pentru început, vom pregăti câteva suporturi din material textil pe care vom desena contururile obiectelor: farfurii, tacâmuri și pahare. Ghidat astfel, copilașul va recunoaște elementele pe care trebuie să le ia din dulap și locul lor pe masă.

Într-un dulap la îndemâna sa, vom aranja toate obiectele de care are nevoie: suporturile pentru farfurii, farfuriile, tacâmurile și paharele. După ce va ajunge să îndeplinească această sarcină fără probleme, va putea trece la aranjarea mesei celor mari. De asemenea, el poate să aducă sarea, piperul sau o carafă micuță cu apă.

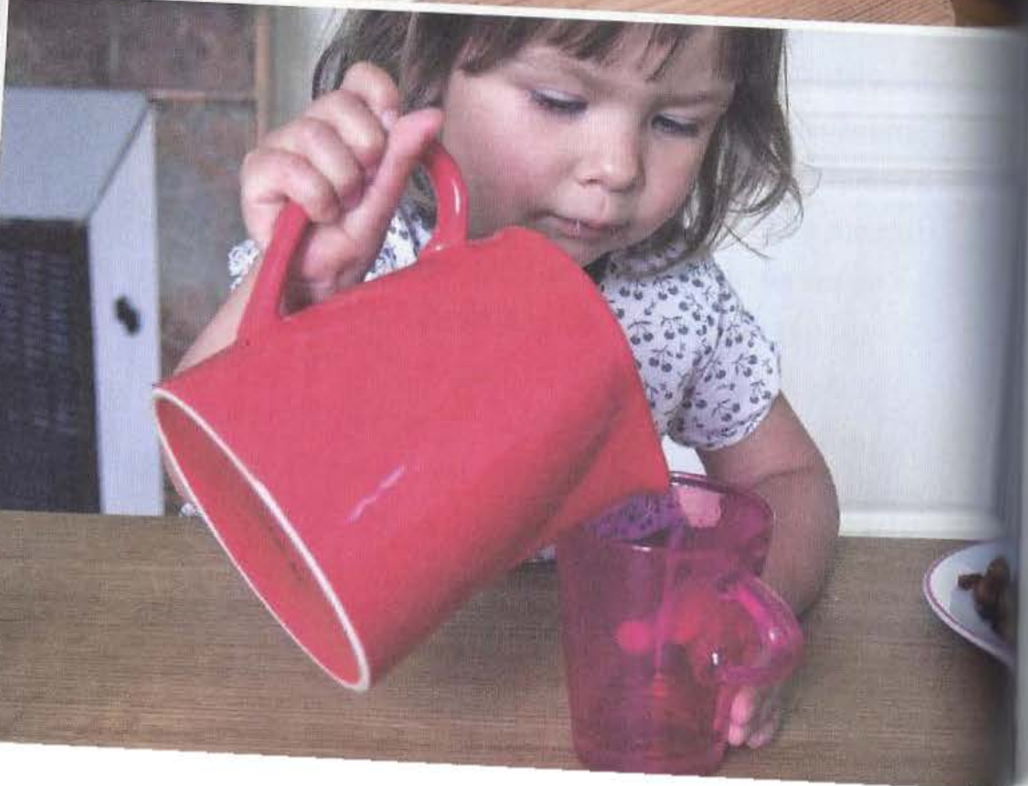
26

Pregătirea unei gustări

În bucătărie, îi puteți aranja copilului, pe o etajeră, cele necesare pentru gustarea de dimineață sau de după-amiază: o cutie cu fructe uscate, un fruct proaspăt și un instrument de tăiat, o cutie cu fursecuri de orez, o tăviță din lemn cu o felie de pâine și un cuțit de uns...

Vom stabili, bineînțeles, câteva reguli de urmat, iar copilul va trebui să ne ceară permisiunea înainte de a-și lua gustarea. El va putea astfel să aleagă ce dorește să mănânce, își va pregăti singur gustarea și se va putea așeza la măsuță fără să mai fie nevoit să ne ceară ajutorul.

27

Turnarea apei

Copilul care s-a obișnuit să mănânce singur va vrea curând să bea dintr-un pahar. Putem să-l învățăm acest lucru foarte devreme, oferindu-i un păhărel și o carafă mică de sticlă. La început, îl servim noi, iar el ne urmărește gesturile. Apoi, într-o bună zi – începând de la vârsta de un an –, copilul își va exprima dorința de a încerca singur.

Este momentul să ne înarmăm cu răbdare și să-l lăsăm să se descurce. Putem să-i stăm alături și să-l ajutăm să-și toarne, dar, totodată, trebuie să-l lăsăm să experimenteze și să observe rezultatul gesturilor sale. Am putea să întindem pe masă un prosop plușat și să-l lăsăm să încerce să toarne foarte puțină apă. Dacă i se permite să exerseze, gesturile sale vor deveni în scurt timp mai exacte și mai sigure. Copilul va fi încântat că este lăsat să facă singur acest lucru și va simți că i se respectă nevoia de autonomie.

28
Tăierea

Fiecare copil este capabil de mult mai multe lucruri decât ne închipuim. De exemplu, poate să taie felii dacă i se oferă un instrument potrivit. Pentru început, îi vom da un feliator de legume cu lama ondulată: dacă mâinile sunt ținute mult deasupra lamei, pericolul este mai mic. Când îi arătăm cum să-l folosească, gesturile noastre trebuie să transmită ideea de pericol și necesitatea de a mânui acest obiect cu grijă.

Pe urmă, va putea folosi un cuțitaș cu vârful rotunjit ca să taie o banană, de exemplu.
Cu o mână va ține mânerul, în timp ce cu cealaltă va apăsa pe dosul lamei, cât mai pe orizontală.
Pe parcursul acestor activități, va trebui să ne asigurăm că direcția mișcărilor este de la stânga la dreapta, direcția scrisului și a cititului.

De exemplu, dacă îi dăm să taie câteva bucăți de dovlecel, vom pune dovlecelul la stânga, tocătorul și cuțitul la mijloc, iar farfuria unde va pune bucățile tăiate la dreapta.

În cazul activităților culinare, îl vom încuraja pe copil să ducă fiecare acțiune la bun sfârșit, să taie fructul în întregime, să pună cojile la gunoi, să curețe ustensilele folosite și să le pună la locul lor. După ce termină, poate să guste ce a pregătit. Astfel, i se vor consolida perseverența, răbdarea și voința. Chiar dacă îi va fi puțin mai greu la început, copilul va fi fericit să împartă gustarea cu membrii familiei.

Pentru diversificarea activităților, am putea să-i oferim o răzătoare de mere sau un curățător de legume. Iar odată ce va învăța să utilizeze singur un cuțit pe un tocător de lemn, va putea să taie alături de noi – mereu sub atenta noastră supraveghere. Copilul va fi bucuros să participe la pregătirea mesei și se va face cu adevărat util.

29

Ungerea unei felii de pâine

La micul dejun, copilul își poate unge cu ușurință o felie cu pateu. Trebuie să-i acordăm încredere, să-l lăsăm să exerseze și să alocăm mai mult timp micului dejun din momentul în care își exprimă dorința de a-și unge singur felia de pâine.

Ca întotdeauna, este important ce ustensile alegem: copilul are nevoie de un cuțitaș pentru unt. Când va pregăti o gustare, el va putea să ungă felia de pâine și cu brânză proaspătă sau cu pastă de pește. Ungându-și singur o felie de pâine, copilul face încă un pas spre independență.

30

Spălatul vaselor

Nu e nevoie de amenajări complicate pentru ca un copil de 2 ani să spele vasele – și cât de mult îi va plăcea! Ideal ar fi să aveți o chiuvetă dublă. În lipsa acesteia, merge și un lighean pentru clătit. Pentru început, îi vom propune copilului să-și pună șorțul. Vom umple cu apă chiuveta (adăugând puțin detergent de vase), precum și ligheanul pentru clătit. Vom pune vasele ce trebuie spălate în stânga chiuvetei. Copilul va lua un obiect, îl va înmuia în apă, îl va spăla cu buretele, îl va clăti cu apă curată și îl va așeza în scurgător. După ce termină, poate să golească chiuveta și să o șteargă cu buretele. Apoi, poate să șteargă vasele cu un prosop de bucătărie și să le aranjeze la locul lor. La început, ștergerea vaselor nu va fi tocmai ușoară și, ca să-l ajutăm, îi vom pregăti un prosop special, în mijlocul căruia am desenat un cerc.

Copilul va întinde prosopul, va pune obiectul ce trebuie șters în centrul cercului și îl va acoperi cu capetele prosopului.
La final, va aranja vasele și își va pune la loc șorțul. Faptul că începe prin luarea șorțului și o termină cu punerea acestuia la loc îl ajută pe copil să înțeleagă care este începutul și care este sfârșitul activității și, astfel, reușește să o ducă la capăt cu bine.

31

Gătitul împreună cu copilul

Gătitul cot la cot cu copilul este un plăcut prilej pentru comunicare și împărtășire de informații. Copilul participă la viața de familie și învață să folosească anumite ustensile. Își exersează motricitatea, descoperă texturi și mirosuri și își dezvoltă vocabularul. Totodată, devine conștient de noțiunea de succesiune: cutare ingredient se pune înaintea altuia.

Micuțul poate să înceapă cu activități foarte simple: să pună într-un vas legumele tăiate, să spele cartofii, să taie piciorul ciupercilor. Încetul cu încetul, va lua parte la tot mai multe treburi. Dacă îi pregătim toate ingredientele, va putea foarte curând să gătească de unul singur după o rețetă. Ca în cazul tuturor activităților din viața practică, foarte important este să planificăm bine activitatea și să o pregătim înainte de a i-o propune.

32
Coacerea unei pâini

Coacerea unei pâini este o activitate interesantă pentru că este zilnică – sau aproape zilnică. Ea poate fi rapid integrată în rutina copilului și va deveni un reper. Repetarea unei acțiuni este importantă: ea ajută copilul să-și perfecționeze gesturile, să analizeze diferitele etape și să perceapă din ce în ce mai multe detalii.

Mai întâi, vom pregăti toate ingredientele: un bol cu drojdie proaspătă, apă călduță, o ceșcuță cu sare, un castron cu făină și o farfurioară cu ulei. Pe urmă, vom da instrucțiuni exacte.

Turnăm mai întâi apa peste drojdie și amestecăm bine. Facem o gaură în făina din castron și vărsăm în ea lichidul, adăugăm sarea și amestecăm cu o spatulă de lemn. Apoi trebuie să frământăm aluatul. Ca să nu ni se lipească de degete, ne ungem mâinile

cu ulei. Frământatul este o muncă grea pentru un copil, însă el apreciază acest exercițiu de forță și de folosire a mâinilor.

Mai apoi, formăm o sferă din aluat. Cu un cuțit, copilul poate să taie aluatul în mai multe bucăți sub formă de pâinici. Bine ar fi să nu cedăm tentației de a-l ajuta să modeleze pâinici cu forme identice: este munca lui, iar dacă îl corectăm, îi transmitem un mesaj negativ.

Mai apoi, lăsăm pâinea să dospească. Așteptarea va fi puțin cam lungă, însă copilului îi va plăcea să păzească aluatul care crește. În sfârșit, punem pâinicile la copt.

În cazul unor activități care durează mult, ca aceasta, este important să încurajăm copilul să ducă activitatea până la capăt. Astfel, îl ajutăm să persevereze, iar el câștigă încredere și autonomie.

Tăvițe pentru activități

Prin natura lor, copiilor le place să realizeze activități complete, chiar dacă ele nu servesc unui scop direct. O activitate cu început și final îl ajută pe copil să se concentreze și să-și dezvolte răbdarea și consecvența. Iată câteva idei de activități pe care i le puteți propune copilului începând de la 15 luni.

33

Transferul dintr-un recipient în altul

Când copilul își manifestă dorința de a transvaza, de a vărsa, de a goli și de a umple la loc (îl vedem făcând acest lucru în cadă, cu jucăriile sale), va fi încântat să-și dezvolte precizia și să exerseze și mai mult. Pentru început îi vom propune să transfere boabe mari – de fasole sau de năut. Prima dată, îi vom pregăti două boluri mici și câteva boabe pe care să le transfere dintr-un bol în celălalt sau dintr-o mână în cealaltă. Apoi, îi vom da o lingură, instrument care cere gesturi mai exacte și mai multă concentrare. Când ajunge să se descurce la aceste activități (spre 2 ani și jumătate), îi putem pune pe o tavă două pahare sau cănițe, la fel de mici și ușoare. Este important să-i arătăm copilului activitatea cu gesturi exacte și lente, pentru ca el să le înțeleagă bine și să le asimileze.

Luăm ușor un pahar, îl poziționăm deasupra celuilalt și turnăm fără grabă, astfel încât copilul să aibă timp să observe boabele care alunecă. Apoi o luăm de la capăt în sens invers, schimbând mâna. Dacă se întâmplă să cadă câteva boabe pe tavă, le apucăm cu degetul mare și cu cel arătător.

Chiar dacă la început copilul e puțin stângaci, iar activitatea sa pare haotică, el își dorește să ne imite și vrea să o facă bine. Trebuie să-i acordăm încredere și să-i lăsăm suficient timp să exerseze. Va fi interesat de orice fel de transfer, așa că putem să inventăm și alte activități.

34

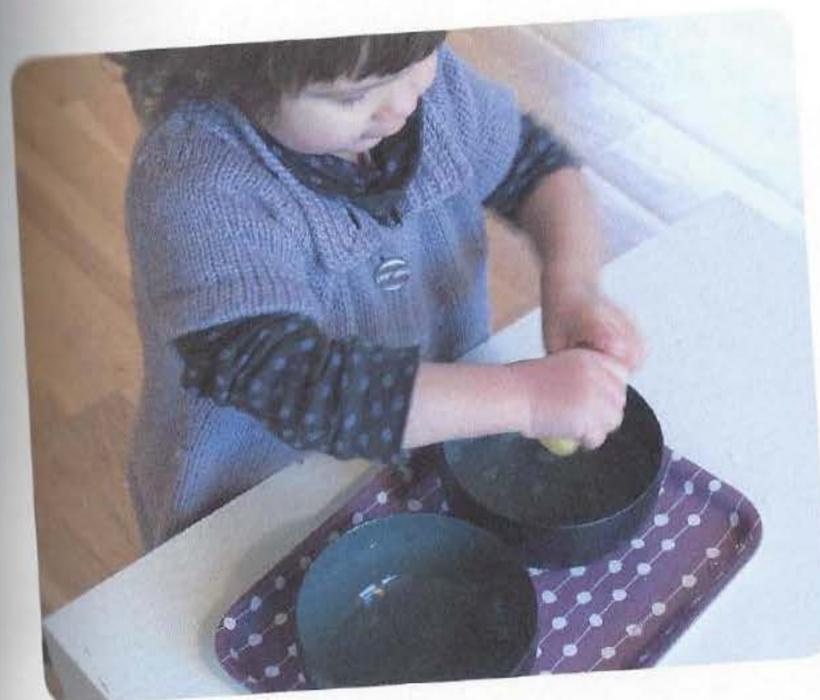
Stoarcerea buretelui

Pentru această activitate, vom așeza pe o masă joasă două boluri (mari, dar nu foarte înalte) și un burețel. În bolul din stânga vom turna puțină apă (copilul poate să facă singur acest lucru, dacă este capabil).

Pe îndelete, îi facem o demonstrație: înmuiem buretele în bolul cu apă, apoi îl ținem deasupra bolului gol și îl stoarcem ușurel. Repetăm acest gest până ce bolul din stânga rămâne gol. În acest moment, îi arătăm copilului că primul bol s-a golit, spunându-i: „Ai văzut? Nu mai are apă".

O luăm de la capăt în sens invers: transferăm apa apa din bolul din dreapta în cel din stânga. După ce terminăm, putem să îi atragem din nou atenția că bolul a rămas gol. Apoi, ștergem picăturile de apă căzute pe masă și îi cedăm locul copilului.

Această activitate îl învață, printre altele, cum să folosească un burete. Copilul ajunge să înțeleagă că buretele nu mai poate absorbi apa dacă nu îl stoarcem.

35

Pescuirea micilor obiecte

După ce s-a obișnuit cu mișcările mâinilor sale, copilul caută activități prin care să-și exerseze precizia.

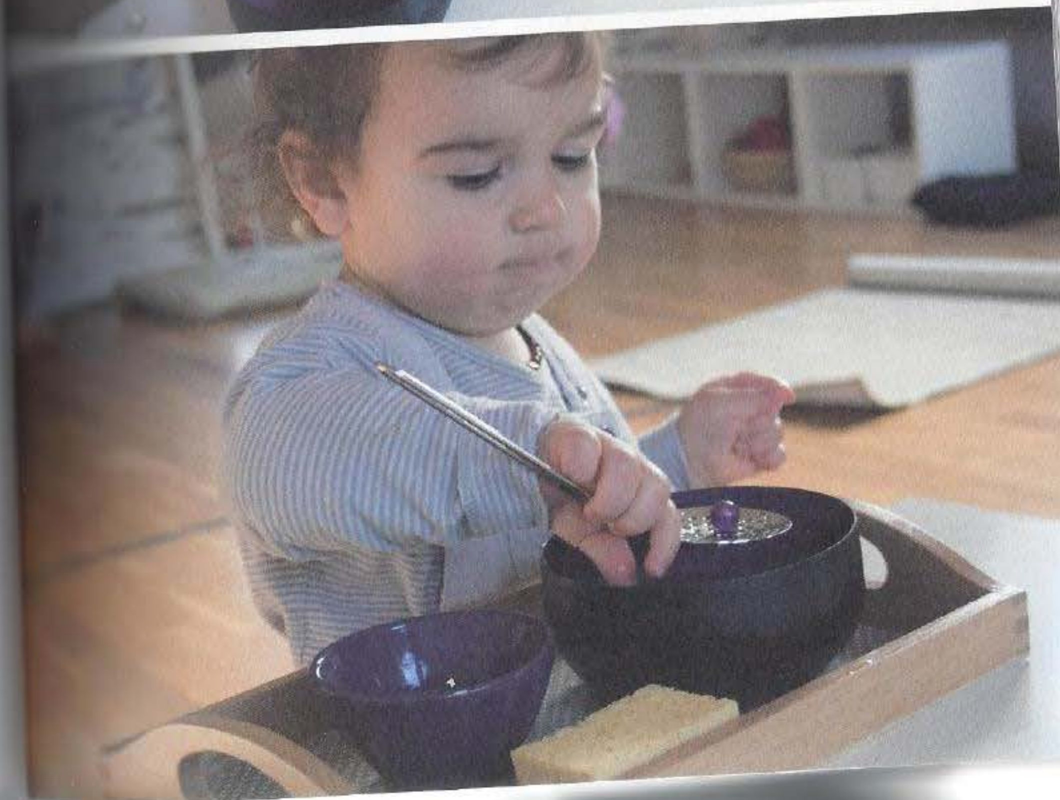
Această activitate constă în „pescuirea" elementelor care plutesc într-un bol cu apă.

Vom începe cu obiecte destul de mari și cu o lingură cu găuri, apoi, când copilul își stăpânește bine gesturile, îi dăm o mică spumieră, cu care va trebui să dea dovadă de și mai multă minuțiozitate.

Pregătim pe măsuța sa toate materialele necesare: un bol mare cu apă, obiecte care plutesc (nuci, mărgele ușoare), o spumieră, un vas în care să pună obiectele și, bineînțeles, un burete pentru șters.

Cu ajutorul acestei activități, copilul își îmbunătățește coordonarea ochi-mână, precizia și răbdarea, precum și capacitatea de a se concentra.

Alte idei de activități din viața practică

Să spele salata
Să spele ciupercile
Să curețe cartofii
Să curețe anghinarea
Să dezghioace păstăile de bob și de mazăre
Să rupă capetele păstăilor de fasole verde
Să facă pizza
Să pregătească o tartă cu mere
Să prepare un chec cu iaurt
Să dezghioace porumbul pentru popcorn
Să pună grâu la încolțit
Să scoată sâmburii din măsline
Să folosească o pâlnie
Să folosească o strecurătoare

...

Viața senzorială

Maria Montessori îl descrie pe copil drept un explorator senzorial. Într-adevăr, prin intermediul tuturor simțurilor, el percepe, asimilează și înțelege lumea înconjurătoare.
Trebuie să fim conștienți de acest lucru și să ne încurajăm copiii să-și mențină treze simțurile.

Simțurile sunt organe de „captare" a imaginilor din lumea exterioară, necesare inteligenței.

Maria Montessori, Pédagogie scientifique, volumul I

36

Sortări și clasificări

Începând de la 2 ani, copiilor le plac activitățile de sortare și clasificare, pe care le îndeplinesc cu atenție, ca răspuns la nevoia lor de ordine și după o logică proprie lor.

În fiecare zi, le putem propune activități de sortare: să aranjeze tacâmurile după ce le scot din mașina de spălat, să ajute la sortarea cuielor și a șuruburilor ce s-au amestecat, a nasturilor din trusa de cusut...

Dacă propunem acest gen de activitate, trebuie să avem grijă ca sortarea sau clasificarea să se facă în funcție de un singur criteriu o dată: forma, mărimea sau culoarea, de exemplu.

Pentru început, vom alege fructe uscate sau nasturi mari de forme foarte diferite. Nu vom lua decât trei obiecte din fiecare categorie (trei nuci, trei alune, trei castane) și îi vom arăta copilului cum să le sorteze, punându-le în coșulețe sau în mici boluri.

După ce am terminat de sortat, îi arătăm că fiecare coșuleț conține doar obiecte identice. Pe urmă, îl lăsăm pe copil să încerce.

Când nu mai întâmpină dificultăți, îi vom da să sorteze obiecte din ce în ce mai asemănătoare. La sfârșit, o variantă ar fi să facă aceste exerciții cu ochii închiși. Astfel, va trebui să recunoască obiectele prin pipăit și să țină minte în ce coșuleț trebuia pus fiecare.

37

O cutie cu nasturi

Îi putem da copilului o cutie mare cu nasturi și câteva borcănașe, așezate pe o tavă sau pe un covoraș pentru delimitarea spațiului. Atunci când îi oferim un material pentru a-l cerceta senzorial, trebuie să-l lăsăm să o facă fără să-i dirijăm descoperirile și fără să intervenim (dacă materialul nu necesită o demonstrație).

El își va putea băga mâinile în cutia cu nasturi, îi va sorta, nepăstrându-i decât pe cei foarte mici, ori pe cei roșii sau albaștri. Încetul cu încetul, va observa tot mai multe detalii: nasturii din metal, nasturii pătrați, nasturii cu două găuri și cei cu patru. Va umple și goli borcanele, le va deschide, le va închide și le va folosi în sortările sale.

Dacă îl lăsăm să exploreze după pofta inimii, fără să comentăm ceea ce face, se va putea concentra și va descoperi multe lucruri de unul singur.

38
Culorile

Pentru a iniția descoperirea senzorială a culorilor, îi putem confecționa trei săculeți din pânză (unul roșu, unul albastru și unul galben) în care vom pune patru sau cinci obiecte de aceeași culoare cu săculețul. Mai întâi, îi prezentăm copilului separat fiecare săculeț și conținutul său. Mai târziu, el va putea folosi cei trei săculeți în același timp și va sorta obiectele în funcție de culoare, punându-le în ordine.

Se pot imagina și alte activități asemănătoare, folosind, de exemplu, bețișoare de înghețată colorate, care se găsesc la raioanele de bricolaj.

Putem să-i oferim borcănașe de iaurt din sticlă, pe care le vom îmbrăca în hârtie colorată. Copilul va sorta bețișoarele și le va așeza în borcănașele corespunzătoare.

39
Goana după culori

Goana după culori este un joculeț amuzant, care presupune observarea pe îndelete a culorilor obiectelor.

Activitatea poate fi pusă în practică de îndată ce copilul se arată interesat de culori și este capabil să le distingă.

Pentru început, alegem o culoare – de exemplu, roșu – și îi propunem copilului să o privească: o coală mare de hârtie roșie sau o tabletă de lemn pictată în roșu. Îi arătăm roșul, numind culoarea: „Uite, acesta este roșul" și, împreună, vom așeza pe masă obiectele de culoare roșie pe care le găsim prin casă. La început, deși exercițiul este ușor, copilul va avea nevoie de un mic imbold. Dar, odată ce va înțelege principiul, va fi atras de acest joc.

Când se satură de căutat, îl vom invita să admire imaginea pe care o compun toate obiectele roșii adunate la un loc. Jocul reprezintă o bună modalitate de a memora o culoare, distrându-se în același timp.

Pentru a nu-i crea confuzie și pentru a-l ajuta să rețină mai bine fiecare culoare, trebuie să alcătuim o singură grupare de elemente o dată.
Nu vă feriți să repetați de mai multe ori activitatea, cu aceeași culoare. Repetiția este mereu utilă învățării.

40

Recunoașterea vizuală

Această activitate, foarte ușor de pus în practică, poate evolua în funcție de capacitatea copilului. Vom alege câteva obiecte casnice mici, cu forme destul de simple și ușor de recunoscut: un ciocănel, o riglă, o cutie rotundă, o furculiță, o formă de stea pentru fursecuri... Așezăm aceste obiecte pe o coală de carton și desenăm conturul lor cu marker negru, apoi le punem într-un coș. Copilul trebuie să recunoască forma și să așeze obiectul deasupra, astfel încât să o acopere complet.
La început, copilului îi va fi mai ușor dacă vede formele pline, așa că putem să le colorăm cu negru.
Această activitate poate fi refăcută ulterior cu ajutorul unor carduri[1]: copaci sau animale ce trebuie asociate cu conturul lor, pentru a-l provoca pe copil să le studieze cu atenție.

1 Puteți folosi pachetul "Montessori - Recunoaștere vizuală: Viețuitoare" (n.red.).

41
Cerculețe colorate

Iată o altă activitate de descoperire a culorilor, în care folosim discuri decupate din pungi de plastic colorate (roșu, albastru, galben).
Îi arătăm copilului că le poate lipi pe geam. Pentru ca ele să nu cadă, va trebui să ude geamul cu un pulverizator – etapă ce îl încântă!

Această activitate, foarte vizuală, va prinde la orice vârstă. Copilului îi va plăcea la nebunie să lipească și să dezlipească discurile, fiindcă astfel își va antrena degețelele. Îi va plăcea să privească lumina care trece prin discuri și creează pe podea reflexii colorate.
Un copil ceva mai mare ar putea să descopere amestecurile de culori, așezând discurile unul peste celălalt.

42
Sacul cu surprize

Acest joculeț are ca obiectiv îmbunătățirea simțului tactil cu ajutorul simțului stereognostic – capacitatea de a recunoaște forma unui obiect prin pipăire. În acest scop, adunăm șase obiecte mici, obișnuite, foarte diferite la pipăit: o nucă, o brățară, un con de pin, o scoică, o linguriță... și le băgăm într-un săculeț din pânză.

Pentru început, scoatem obiectele din săculeț, unul câte unul, și le pipăim pentru a le ține minte forma. Îi sugerăm copilului să procedeze la fel și ne asigurăm că poate să le denumească. Apoi, punem obiectele la loc în sac. Băgăm mâna în săculeț, atingem pe îndelete un obiect și spunem: „Am găsit conul de pin". Este important să numim obiectul înainte de a-l scoate din sac. Apoi, este rândul copilului să încerce.

La început, probabil că va încerca să se uite în sac, apoi va căpăta tot mai multă încredere în propriile mâini, devenite mai sensibile.
Această activitate ludică îmbunătățește mai multe abilități: concentrarea, motricitatea fină, precizia atingerii și a vocabularului.

Variantă

De data aceasta, pregătim câte două obiecte de același fel (două nuci, două conuri de pin...). În săculeț punem câte unul din aceste obiecte, iar pe covor – perechile lor.
Luăm, de exemplu, nuca, o atingem și spunem: „Am să caut o nucă". Ne băgăm mâna în săculeț ca să o găsim. Pe urmă, îi propunem copilului să se joace la fel.

43
Pernuțele tactile

Vom confecționa perechi de pernuțe din diferite materiale (bumbac, lână, mătase, piele, blană artificială, bumbac-fagure, stofă cu buline în relief...).
Copilul mai mic va cerceta pernuțele după pofta inimii, prin intermediul tuturor simțurilor: le va frământa, le va mirosi, le va duce la obraji, le va lua în brațe...
Apoi, îi arătăm că pernuțele sunt în pereche și îi propunem să le grupeze două câte două, de îndată ce este capabil și numai dacă se arată interesat de activitate.

Mai târziu, spre 2 ani și jumătate, putem să scoatem din nou pernuțele la iveală. Punem un set de pernuțe într-un sac și păstrăm perechile lor în fața noastră. Luăm o pernuță, o atingem cu mâinile, iar apoi îi căutăm perechea în sac. O punem lângă cea dintâi, spunând că sunt identice. Apoi va încerca și copilul.

Dacă greşeşte – lucru care se va întâmpla probabil la început –, va trebui să lase pernuța în sac, să atingă din nou prima pernuță și să o ia de la capăt. Nu este nevoie să-i atragem atenția că a greșit: va vedea și singur asta.

Evident, un copil foarte mic nu va face o asemenea activitate de unul singur, ci va avea nevoie de noi pentru a conduce jocul, întinzându-i ce trebuie atins și... nelăsându-l să se uite în sac!

Variantă

La fel de bine, putem confecționa pernuțe de aceeași culoare umplute cu diferite lucruri: orez, griș, alune...

44

Atingerea materialelor

Pentru a-i satisface curiozitatea, îi putem oferi copilului diferite materiale pe care să le atingă. Îi va plăcea să frământe pâinea, să-și scufunde mâinile într-un vas cu boabe de fasole, să mângâie blana unui animal... Toate acestea îi trezesc senzații foarte diferite și îi oferă informații despre mediul său. Spre 2 ani și jumătate, îi putem propune următoarea activitate: într-un coș, așezăm patru obiecte moi (o pernuță, o minge moale, un burete...) și patru obiecte tari (o piatră, un cub de lemn, o castană...). Luăm în mână fiecare obiect, unul câte unul, și îl apăsăm ca să-i vedem duritatea. Precizăm: „Este moale" sau „Este tare", punând obiectele în două grămezi separate, în funcție de duritate. Apoi, vine rândul copilului. Această activitate îl va face atent la senzațiile experimentate.

Putem repeta activitatea folosind obiecte fine și aspre.

45

Traseul senzorial

Mersul în picioarele goale este foarte benefic: copilul poate simți astfel finețea parchetului, răceala pardoselii, moliciunea mochetei. Fără șosete, picioarele nu îi alunecă, iar el capătă încredere în corpul său și primește o multitudine de informații senzoriale.

Putem să-i creăm un traseu senzorial, de-a lungul căruia să întâlnească diferite materiale: o pernă moale, un capăt de mochetă, un covor buclat, un covor din fibră de nucă de cocos, o rogojină aspră, o lădiță cu nisip, o folie protectoare cu bule, o placă de lemn, un covor din pietre...

Îi arătăm cum să pășească încet pe diferite suprafețe, cu mâinile în șold, ca să nu-și piardă echilibrul. Pe urmă, îi propunem să încerce și el. Prima oară, va avea probabil nevoie să fie ținut de mână. Mai târziu, putem să schimbăm texturile sau să-i stabilim un traseu mai complex.

46

Baloanele senzoriale

Iată o activitate simpatică pe care o putem face cu copii de vârste foarte diferite. Avem nevoie de baloane de aceleași culori și de diferite umpluturi: alune, năut, griș, chiar și apă...

Dacă vor copiii, putem să umplem baloanele înainte de a le umfla. Apoi, ei vor fi liberi să exploreze. Fiind transparente, vedem bine elementele care se mișcă în balon, apa care se unduiește. Sunetele pe care le scot aceste baloane sunt uimitoare, iar micuții nu se vor mai sătura să le agite! Dacă ținem balonul în căușul palmei, vom simți greutatea apei, gâdilitura boabelor mărunte. Toate acestea sunt senzații foarte plăcute.

De asemenea, putem să pregătim un coș cu mingi de diferite mărimi și texturi, care să fie cercetate.

47

Cum îl învățăm să asculte

Noi nu mai acordăm atenție tuturor zgomotelor care ne înconjoară, deoarece creierul nostru le recunoaște și le-a asimilat. Însă copilul are toate simțurile treze și, foarte curând, va duce degetul la ureche, semn că a auzit un sunet pe care l-a recunoscut sau, dimpotrivă, pe care încă nu-l cunoaște. Iată două joculețe care-l vor ajuta să identifice zgomotele și să-și ascută simțurile.

1. Alegem un moment când copilul este calm și dispus să asculte. Îi cerem să rămână tăcut, ca o statuie, și să închidă ochii. Apoi, facem un zgomot ușor de recunoscut (deschidem un sertar, mototolim o hârtie, deschidem robinetul, frigiderul, coșul de gunoi...), iar copilul trebuie să ghicească sursa zgomotului.

Dacă nu reușește să-și țină ochii închiși, se poate duce în camera de alături. Putem și să schimbăm rolurile. Copilul va fi foarte încântat să ne pună pe noi să ghicim.

2. Al doilea joc îl va ajuta să devină conștient de zgomot în spațiu și să-și exerseze aparatul auditiv: îi cerem să se așeze în mijlocul camerei, cu ochii închiși, și să asculte. Facem un zgomot, iar copilul trebuie să arate cu degetul direcția de unde provine acesta. Din nou, vom schimba rolurile.

48

Mirosul și gustul

După modelul săculețului cu surprize (activitatea 42), ne putem juca cu copilul de-a ghicitul alimentelor doar pe baza gustului.

La început, îi oferim alimente cu gusturi foarte diferite: dulceață, iaurt natural, compot, apoi mai apropiate: lămâie, portocală, grepfrut...

Într-o altă zi, îi propunem să miroasă tot ce găsim în bucătărie sau în grădină: uleiul de măsline, oțetul, piperul, curry, un măr, o portocală, salata, o varză, pâinea...

Îl vom tenta să-și ascută simțurile în viața de zi cu zi. Dacă am cumpărat o varză de la piață, o vom studia împreună cu copilul. El ar putea să miroasă, să o atingă, să-i scoată primele foi și să le mângâie sau

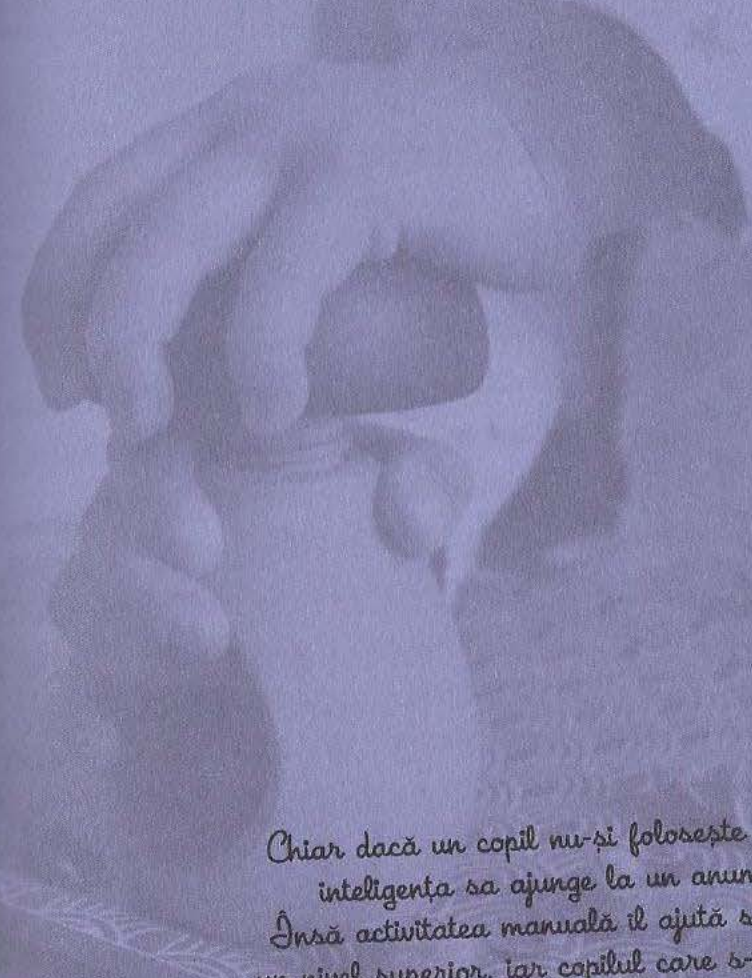
să le guste. Când vom găti varza, va fi (probabil) cu atât mai încântat să o mănânce cu cât a putut face acest experiment.

Să nu uităm că toate acestea sunt doar niște jocuri, și nu niște exerciții didactice la care copilul trebuie să participe ca să ne facă nouă pe plac!

Lucrul cu mâinile

Metoda pedagogică Montessori acordă o mare importanță lucrului cu mâinile. Cu ajutorul mâinilor, copilul ajunge să cunoască din ce în ce mai bine lumea înconjurătoare și astfel își formează și își dezvoltă inteligența.

Chiar dacă un copil nu-și folosește mâinile, inteligența sa ajunge la un anumit nivel. Însă activitatea manuală îl ajută să atingă un nivel superior, iar copilul care s-a folosit singur de mâinile sale prezintă un caracter mai puternic.

Maria Montessori, L'Esprit absorbant de l'enfant

49

Stimularea concentrării

Maria Montessori consideră că există prea puține posibilități de învățare care să nu implice concentrarea. Unul dintre obiectivele (pe termen lung) ale oricărei clase Montessori este să ajute copilul să-și dezvolte capacitatea de concentrare. Însă putem să-i cultivăm această aptitudine cu mult înainte de a împlini 3 ani!

Puterea de concentrare a unui bebeluș este redusă și poate fi ușor tulburată de un adult grăbit. Dacă intervenim prea mult în activitatea copilului, riscăm să-l transformăm într-un „fluturaș" care nu are răbdare să zăbovească prea mult asupra unei activități. Maria Montessori ne sfătuiește să acordăm o atenție sporită momentelor în care copilul se concentrează în mod spontan. Dacă întrerupem aceste momente, s-ar putea să afectăm dezvoltarea acestei abilități esențiale în procesul de învățare. Dimpotrivă, dacă stimulăm concentrarea, ea nu se poate decât dezvolta.

50

Umplerea și golirea

Cei mici trec cu toții printr-o perioadă – ce poate dura mult timp – în care le place să umple și să golească un recipient.

Putem răspunde cu ușurință acestei dorințe, precum și nevoii de motricitate fină. Cum anume? Oferindu-le, de exemplu, un borcan și rondele mici de lemn (pe care le găsiți în magazinele de bricolaj). Le punem la dispoziție acest material pe o tăviță, rondelele într-un mic bol, iar borcanul alături. În cadrul acestei activități, copilul își exersează coordonarea ochi-mână și învață să umple, să deschidă și să închidă borcanul.

Îi putem propune și alte activități similare: de exemplu, un tub de carton astupat la un capăt și niște paie de suc pe care să le bage înăuntru. La un moment dat, copilului s-ar putea să-i facă plăcere și o pușculiță cu jetoane.

51

Înșirarea pe o tijă

Metoda pedagogică Montessori propune diferite activități de înșiruire: cu inele, cuburi sau sfere pe tije verticale sau orizontale. Acestea stimulează coordonarea precisă și îl fac pe copil să gândească înainte să acționeze.

Jocurile de sortare, care se găsesc cu ușurință în comerț, cu 5 tije de înălțimi diferite, pot fi utilizate în acest scop. Totuși, jocul implică două noțiuni: sortarea în funcție de culoare și în funcție de cantitate. La început, copilul va fi interesat de precizie, nepăsându-i nici de culoare, nici de cantitate. Apoi, pe măsură ce va crește, va fi atras îndeosebi de culoare.

Acest joc, care poate fi practicat la vârste diferite, trebuie să se axeze mereu pe ordine: copilul vizualizează această ordine și va încerca să o reproducă.

52

Înșirarea mărgelelor

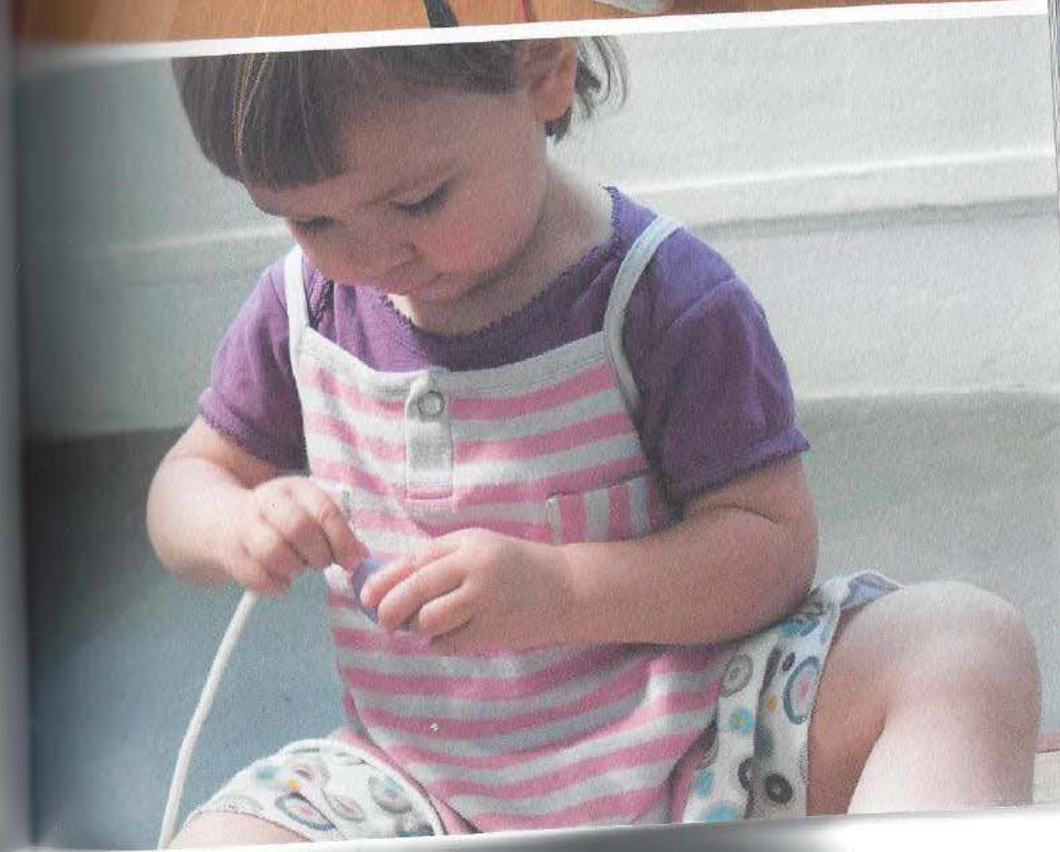
Înșirarea mărgelelor reprezintă o etapă suplimentară pentru dezvoltarea preciziei și îmbunătățirea lucrului cu degetele. La început, copilul, prea mic pentru a înșira mărgelele pe un șnur, le va putea pune pe o tijă (un bețișor chinezesc, de exemplu) pe care o va ține în mână.

Apoi, îi vom da un șnur, având grijă să-l întărim înfășurându-i capătul cu scotch pe o lungime de 3 centimetri. Îi arătăm pe îndelete cum să apuce o bucată suficient de lungă încât să poată trece mărgeaua mai departe după ce o bagă pe șnur. Când îi arătăm copilului o acțiune ce presupune precizie, trebuie să o facem lent, mereu în același mod. Dacă etapele sunt simple și clare, el va reține gesturile mai ușor.

La început, copilul va înșira mărgelele într-o ordine aleatorie, fără să-i pese nici de forma, nici de culoarea lor, pentru că se va concentra pe acțiunea în sine, fiecare mărgeluță înșirată reprezentând pentru el un mic triumf personal și provocându-i o satisfacție evidentă.

Abia după ce va stăpâni foarte bine tehnica, va începe să observe mărgelele și să le aleagă. După și mai multă vreme, va forma algoritmi, alternând culorile și formele.

53

Păpușile rusești

Între 1 și 3 ani, copilului îi place foarte mult să aranjeze lucrurile în cutii. De asemenea, este foarte interesat de comparații, de sortări și de clasificări, toate acestea fiind funcții ale spiritului matematic. Păpușile Matrioșka răspund nevoilor de ordine și de manipulare fină. Ele îi oferă ocazia să observe, să clasifice și să aranjeze în funcție de mărime. Iar copilul va fi mereu surprins să descopere o păpușă în interiorul alteia!

La fel de mult succes vor avea și cutiuțele sau cuburile care intră unele în altele: construirea unor turnuri, combinarea lor cu alte cuburi, așezarea unor obiecte în interiorul lor...

54

Fiecare lucru la locul lui

Această activitate se inspiră din jocurile spontane ale copilului în perioada senzitivă în care este receptiv la ordine. Ea îi permite să pună fiecare lucru la locul lui, ceea ce-i conferă un sentiment de siguranță.

Îi vom da copilului o cutie de ouă goală și șase ouă de lemn sau nuci mari, puse într-un coșuleț. Copilul se va distra repartizând obiectele atunci când le aranjează în compartimentele cutiei.

55

Deschiderea și închiderea recipientelor cu capac

Vom pune într-un coș câteva borcănașe cu diferite capace: unele care se înfiletează, altele care se trag, altele care se împing în sus..., cu grijă să-i oferim doar borcane pe care să le poată deschide și închide cu ușurință.

Când copilul vede coșul pentru prima dată, îi arătăm în detaliu fiecare capac: cu o mână ținem borcanul și cu cealaltă îl deschidem, după care așezăm ușor capacul alături. După ce deschidem toate borcanele, putem să facem o pauză și să ne admirăm munca spunând: „Le-am deschis". Apoi, închidem la loc borcanele, la fel de încet, și spunem: „Le-am închis".

Când îi arătăm copilului o activitate nouă, este important să facem gesturile potrivite, descompuse în etape, pentru ca el să le înțeleagă, să le rețină și să le poată reproduce. Ulterior, va putea relua

activitatea de câte ori dorește, în felul său. Atât timp cât o activitate pare constructivă, trebuie să-l lăsăm să o facă.

Variante

Aceeași activitate poate fi realizată folosind cutii – casete de bijuterii, cutii cu sertar, cu balama, cu capac culisant – sau truse mici care se închid cu fermoar, cu un nasture mare, cu șnur, cu arici...

Aceste activități răspund cu succes curiozității copilului, dorinței sale de a înțelege lumea și de a mânui obiecte din viața de zi cu zi. Astfel, el poate exersa liniștit și va fi pregătit să se descurce singur mai ușor într-o altă situație.

56

Înșurubarea și deșurubarea

Există numeroase jocuri care implică această activitate, însă, de multe ori, ea urmărește alte obiective. Or, este important să izolăm o acțiune pentru ca micuțul să se concentreze doar asupra ei și să ajungă să o facă la perfecție.

Înșurubarea și deșurubarea sunt acțiuni importante pentru copilul care dorește să mânuiască lucrurile așa cum o fac adulții. Într-o zi, poate va dori ca borcanul cu dulceață de pe masă să fie bine închis și, pentru aceasta, va trebui să știe cum să înfileteze capacul la loc.

Ca să exerseze și să-și perfecționeze gesturile, îi putem oferi un șurub mare și o piuliță (sau mai multe șuruburi de mărimi diferite). La început, copilul va roti doar într-un singur sens, apoi, încetul cu încetul, va învăța să deșurubeze.

57

Zaharnița

Iată o activitate ușor de pus în practică și cu un succes garantat!

Găsiți o zaharniță de sticlă cu un capac care se desfiletează și pregătiți câteva bețișoare din lemn (ca acelea pentru frigărui) tăiate la dimensiunea potrivită.

Arătați-i copilului, foarte lent, cum să introducă bețișoarele. Apoi, desfiletați capacul și vărsați-le într-un coșuleț.

La început, copilul va trebui să se concentreze mult ca să nimerească un orificiu. Dar tocmai dacă activitatea este puțin mai dificilă, copilul devine mai atras de ea. El simte că va reuși să o ducă la bun sfârșit cu răbdare și efort. Dacă este prea ușoară, își va pierde repede interesul. Nouă ne revine sarcina de a găsi echilibrul între „prea complicat" și „prea ușor".

58

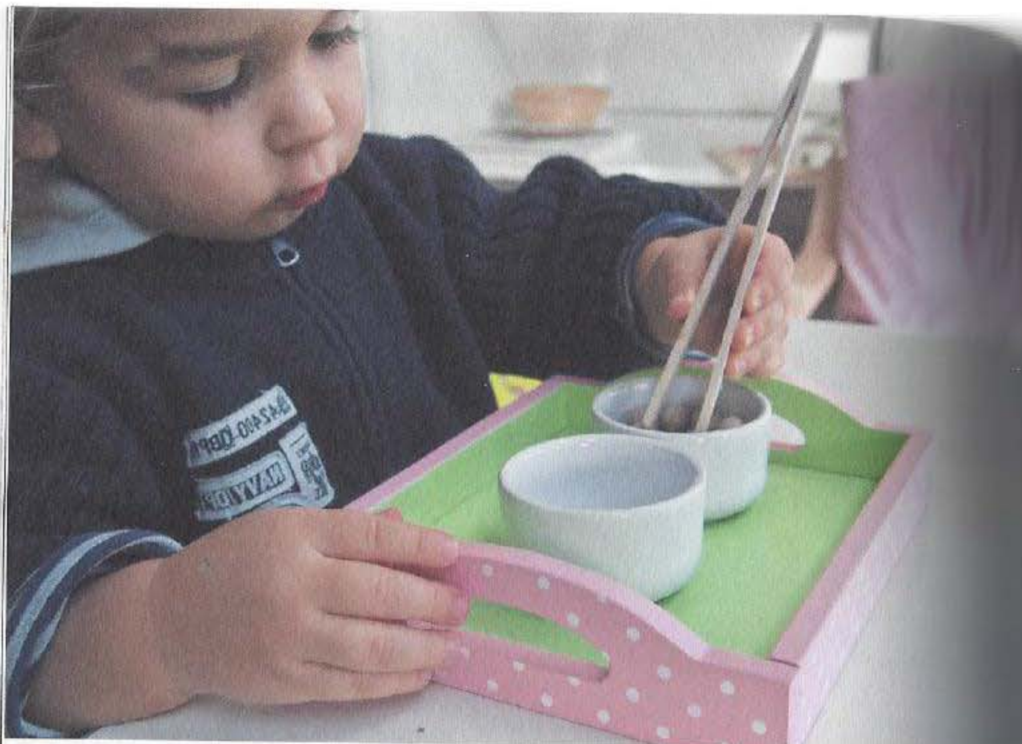
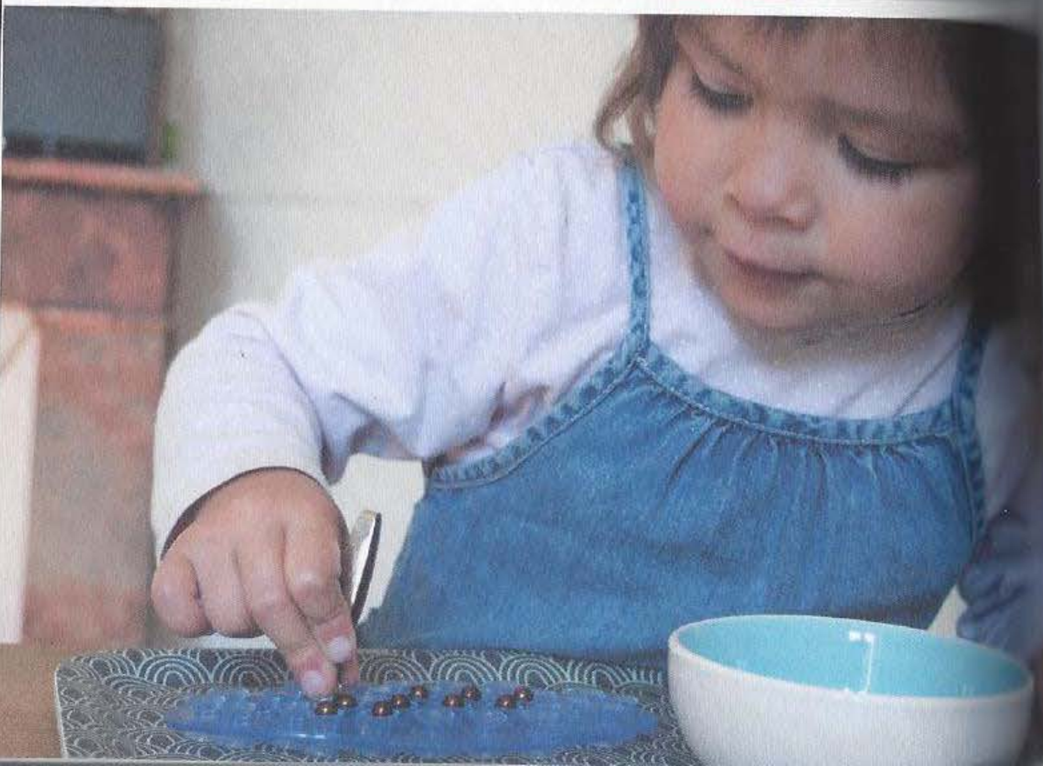
Încuietorile

Mânuirea obiectelor ocupă un loc important în descoperirea și înțelegerea lumii. De aceea, copilul va fi atras de diferite tipuri de încuietori: îi va plăcea să le încerce și să descopere ce ascund.

În magazine veți găsi „case cu închizători", care au mai multe tipuri de încuietori. Pe site-urile care comercializează materiale Montessori, sistemele de închidere sunt atașate pe planșe separate, care prezintă fiecare mecanism în parte.

Puteți să confecționați și singuri aceste planșe, cumpărând câteva zăvoare dintr-un magazin de bricolaj. Activitatea va fi cu atât mai atractivă cu cât, deschizând încuietoarea, copilul va descoperi ceva: o imagine sau un obiect ascuns.

59

Apucarea obiectelor cu penseta

La aproximativ 2 ani și jumătate, după ce copilul a căpătat o oarecare precizie în mișcări, va putea să realizeze activități mai complexe: de pildă, să apuce obiecte cu ajutorul unei pensete.

Îi vom pune la dispoziție o pensetă din lemn și câteva obiecte pe care să le apuce. Pentru început, vom alege niște obiecte destul de mari – nuci sau bile de lemn – și o pensetă pe măsură. Mai târziu, putem încerca și cu obiecte mai mici, care îi vor solicita mai multă dexteritate și concentrare.

Copiii sunt dornici să facă astfel de activități care implică precizie. Să nu uităm că ei sunt capabili să-și controleze gesturile chiar mai devreme decât ne închipuim!

60

Perforarea

Copiii adoră această activitate de precizie!
Trasăm pe o foaie conturul unui animal sau al unui obiect și, la distanțe egale, desenăm punctulețe. Punem foaia pe o bucată de fetru pentru ca micuțul să o poată perfora cu un mic poanson.
Va învăța astfel să-și controleze forța degetelor și va reuși să urmeze linia. Acest exercițiu îi cere multă precizie și concentrare și îi pregătește mâna pentru ținerea creionului. Exercițiile de motricitate fină reprezintă adesea o modalitate de a pregăti, indirect, mâna pentru scris. Copilului care își controlează mâna și își întărește musculatura îi va fi mult mai ușor să scrie.

61

Puzzle-urile

Pentru etapa de descoperire a îmbinării, există puzzle-uri cu două piese.
Apoi, spre 2 ani, un copil poate rezolva un puzzle cu patru sau șase piese dacă îl lăsăm să o facă liniștit, după logica proprie.

Printre materialele Montessori există, de asemenea, puzzle-uri de zoologie. Unele, destul de ușor de realizat, pot fi făcute și de copiii foarte mici, care vor fi foarte încântați să le rezolve.
Pentru început, îi vom arăta pe îndelete copilului cum să procedeze: apucându-le bine cu trei degete, așezăm piesele pe masă, foarte delicat, una câte una, lângă puzzle. Ne mișcăm cu atenție și încercăm să punem piesele fără să facem zgomot. Intenția și atributele gesturilor noastre vor fi asimilate de copil.

62

Alegerea jucăriilor

Părinții care aplică acasă ideile Mariei Montessori încearcă să aleagă jocuri în concordanță cu principiile lor educative. Asemeni materialului folosit într-o clasă Montessori, aceste jucării trebuie să fie bine realizate, atrăgătoare și frumoase. Jocurile care îl antrenează pe copil într-o activitate sunt mai interesante pentru el decât cele care nu-i cer altceva decât să apese un buton.

Când alegem un joc, trebuie să încercăm să ne imaginăm ce va face cu el: jocul urmărește o finalitate? Presupune luarea unor decizii? Îl va încuraja să cerceteze?

Dintre toate ofertele, cel mai bine ar fi să alegem jocurile constructive, care stimulează imaginația și care îmbină manipularea, reflecția, observarea și luarea unei decizii.

63

Dar televizorul?

Maria Montessori nu a putut experimenta enorma influență a televiziunii, care era abia la începuturi în ultimii ei ani de viață. Prin urmare, nu putem decât să ne imaginăm ce părere ar fi avut despre asta.

În ultimii ani, televiziunea a fost acuzată de provocarea mai multor probleme în rândul copiilor de toate vârstele: obezitate, comportament agresiv, scăderea rezultatelor la învățătură... Numeroase cercetări arată că, înainte de 3 ani (chiar și 6 ani), televizorul are o influență nefastă asupra copilului. Este foarte probabil ca Maria Montessori să nu fi recomandat televizorul în timpul perioadelor senzitive. Ca să-și dezvolte inteligența, copilul are nevoie să fac experimente concrete în lumea reală, să atingă lucrurile, să-și folosească mâinile.

Limbajul

Dezvoltarea limbajului este un proces lent, care își trage rădăcinile din primele conversații purtate cu copilul. Calitatea limbajului pe care copilul îl aude îl va ajuta să-și formeze un vocabular variat și precis.

Există o perioadă senzitivă pentru „numirea lucrurilor" și, dacă adulții răspund adecvat acestei pofte de cuvinte, ei contribuie la formarea unui limbaj bogat și precis, de care copiii se vor bucura de-a lungul întregii lor vieți

Silvana Montanaro, Understanding the Human Being

64

Cuvântul potrivit

Cu mult înainte de a putea pronunța primele cuvinte, bebelușul înțelege și asimilează ceea ce aude. Evoluția limbajului este însă mai spectaculoasă abia între 15 luni și 3 ani.
Putem să-l încurajăm și să-l ajutăm să-și formeze un vocabular bogat și precis făcând efortul de a folosi termeni exacți. De exemplu, cuvântul „plasă" poate desemna numeroase obiecte: o plasă de țânțari, o sacoșă de cumpărături, o plasă de volei etc. Important pentru copil este să audă termenul exact. De aceea, nu trebuie să ezităm să folosim cuvântul potrivit și să ne documentăm – împreună cu copilul – în cazul în care avem o îndoială. Este mult mai folositor pentru copil să afle, de exemplu, că pasărea zărită în grădină nu este o zburătoare oarecare, ci o coțofană guralivă.

Realitatea se conturează mai clar și mai consistent dacă folosim cuvinte exacte pentru a o descrie. Pentru a asocia cuvintele cu obiectele pe care le reprezintă, copilul are nevoie să manevreze, să observe, să atingă, să miroasă lucruri reale. Datoria noastră este să-l ajutăm să folosească cuvinte cu ajutorul cărora să poată descrie experiențele și senzațiile zilnice.

65

Alegerea cărților

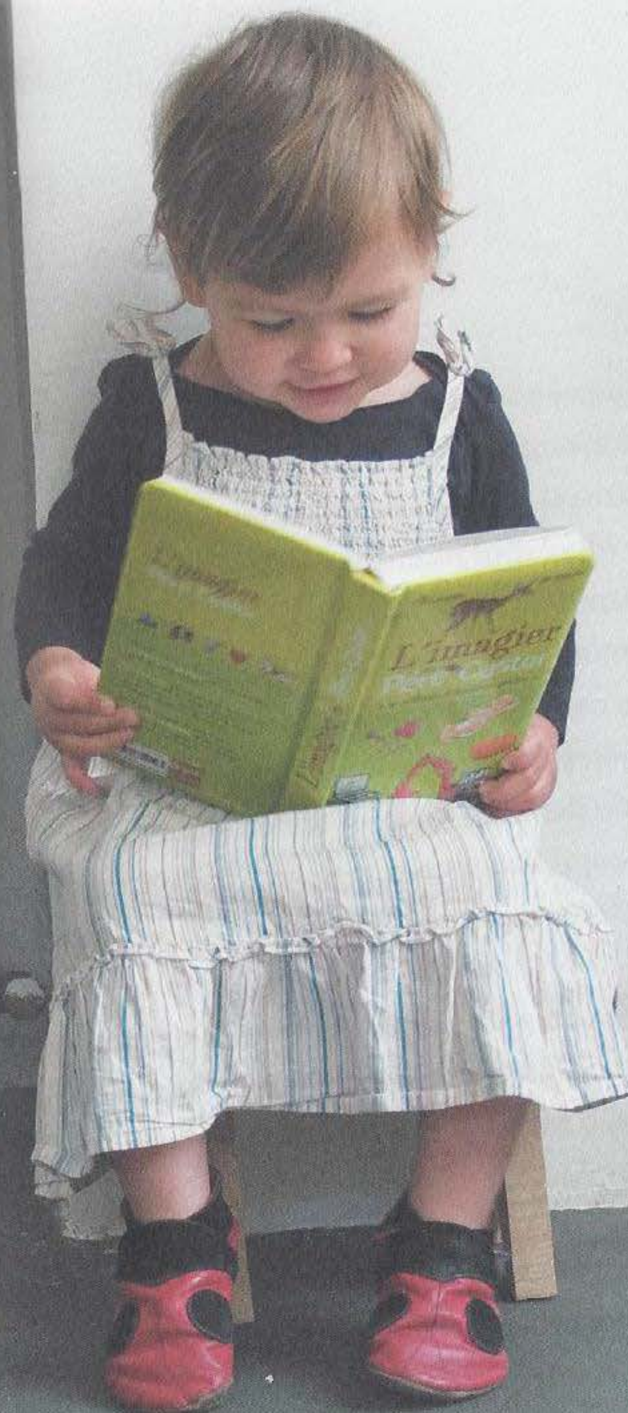
Cărțile reprezintă un sprijin excelent pentru limbaj, precum și un mijloc esențial de acces la cultură – dar, cu toate acestea, trebuie să fim exigenți în alegerile noastre.

Cărțile pentru copiii foarte mici propun uneori prea multe stimulări și culori țipătoare, care tulbură concentrarea.

Este mult mai bine să ne mulțumim cu câteva cărți frumoase, care îi plac copilului și de care are grijă, decât să strângem tot felul de cărți care nu-i stârnesc interesul.

Înainte de 3 ani și chiar mai târziu, subiectul cărții ar trebui să se bazeze pe realitate, deoarece copilul dorește să descopere lumea reală. Fantasticul și imaginarul, fără îndoială foarte atractive, îi pot crea confuzie micuțului, care nu este deocamdată capabil să abstractizeze.

Istorioarele adevărate stimulează mai bine imaginația creativă și dezvoltarea limbajului. Va trebui să citim poveștile înainte de a i le prezenta copilului, ca să vedem dacă i se potrivesc.

66

Lectura

Este esențial să-i citim copilului câte o carte în fiecare zi, mai ales în perioada de învățare a limbajului. El înregistrează limbajul oral de-a lungul întregii zile și limbajul scris atunci când îi citim.
Cartea propune o altă modalitate de a povesti și conține adesea un limbaj mai complex decât cel pe care îl folosim zilnic. Construcția frazelor îmbogățește structura limbajului, iar cântecele și poeziile dezvoltă ritmul și sonoritățile. Lectura îl ajută pe copil să-și organizeze gândirea, îi stimulează memoria auditivă și imaginația.

Ca să ne bucurăm de lectură, este important să stăm comod. În dormitor, vom amenaja un colțișor cu perne, o salteluță sau un fotoliu și acces facil la câteva cărți.

De asemenea, copilul va putea să-și pună și în sufragerie câteva cărți la îndemână, precum și niște perne.
Dacă are acces la cărți în diferite locuri din casă, copilul ajunge să le înțeleagă importanța și știe că se poate așeza în liniște să citească atunci când are chef.
Nu trebuie să amestecăm jucăriile cu cărțile, care nu pot fi manevrate ca niște jocuri. Încă de la cea mai fragedă vârstă, îi vom arăta copilului cum să ia în mâini o carte, cum să o țină, cum să-i întoarcă delicat paginile și cum să o pună la loc. Foarte curând, el va înțelege că o carte este un obiect fragil și prețios, de care trebuie să aibă grijă.

67
Obiectele reale

Bebelușul are nevoie să lege cuvintele de obiectele pe care le denumesc. Încă de la 1 an, putem să-i organizăm „lecții" de vocabular, folosind diferite obiecte din aceeași categorie. La început, îi vom arăta obiecte reale: un coș cu fructe, ustensile de bucătărie, obiecte din baie...

Alegem un moment liniștit, când copilul este dispus să se implice în această activitate, și ne așezăm cu el pe covorașul său. Luăm un obiect, pe care îl atingem cu amândouă mâinile – sau pe care îl mirosim. Apoi i-l dăm copilului, care îl examinează la rândul său. Abia apoi îl denumim. Astfel, el asociază cuvântul cu experiența sa senzorială.

68
Miniaturile

După ce copilul începe să vorbească bine, îi putem pregăti seturi de obiecte în miniatură: veselă, animale, obiecte de mobilier, hăinuțe de păpuși... Acum, el este capabil să facă legătura între obiectul real și obiectul în miniatură.

La fel ca în cazul activității precedente, îi propunem mici lecții de vocabular.
De această dată, este inutil să atingem obiectul, deoarece informațiile senzoriale vor fi deformate de dimensiunea redusă. Copilul apreciază foarte mult obiectele în miniatură: îi face plăcere să le mânuiască și să le observe și va fi încântat să-și îmbogățească astfel vocabularul. Foarte curând, vom putea asocia imagini acestor obiecte.

69

Carduri și obiecte

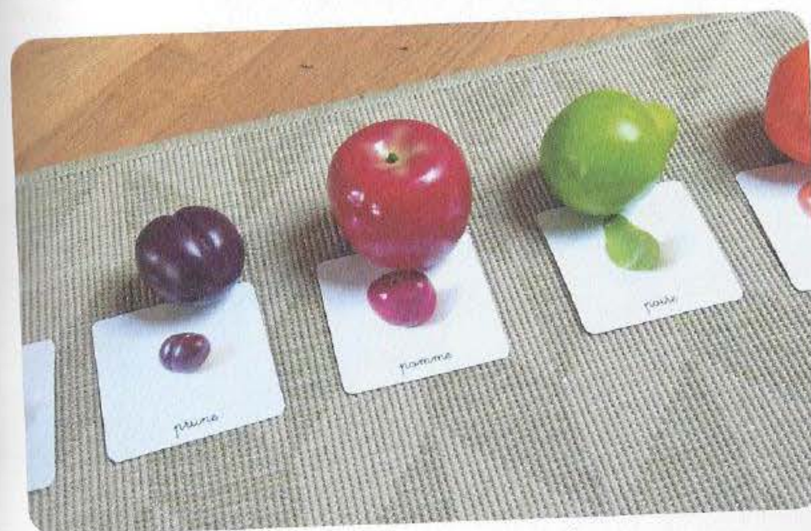
Spre 18 luni, copilul va putea să asocieze un obiect în miniatură cu o imagine. Acest exercițiu îl ajută să înțeleagă trecerea spre abstract. Obiectul pe care îl ține în mână este la fel ca acela de pe card.

La început, îi oferim o fotografie fidelă obiectului și nu-i arătăm decât trei obiecte și trei carduri. Așezăm cardurile în fața copilului, luăm primul obiect privindu-l cu atenție, îl denumim și îl așezăm lângă imaginea care îl reprezintă. Continuăm la fel cu celelalte obiecte – asta dacă nu cumva copilul își manifestă dorința de a continua el însuși.

Pentru acest joc, nu este necesar ca micuțul să știe să vorbească, dar trebuie să fie capabil să se concentreze și să observe atunci când îi arătăm cum se desfășoară o activitate. Totodată, trebuie să ținem cont de interesul său pentru limbaj.

Mai târziu, am putea să confecționăm carduri[1] asemănătoare, dar nu perfect identice: imaginea unui câine ce trebuie asociată figurinei câinelui sau o fotografie în care nu apare decât capul câinelui. Imaginile care nu sunt complet identice cu obiectele îi cer să se gândească mai mult.

Copiii adoră aceste activități, pe care le putem realiza cu mai multe serii de obiecte.

1 Puteți folosi pachetul "Montessori - Asocieri: Animale" (n.red.).

70

Familii de animale

Cu ajutorul animalelor în miniatură putem ilustra noțiunea de familie. Avem nevoie de familii de animale domestice (cai, vaci, porci, capre și oi, de exemplu). Pentru început, îl lăsăm pe copil să le descopere, îi spunem denumirea animalelor fără să-i ținem o lecție, ci propunându-i să observe detaliile care le diferențiază. Folosim termeni exacți: taur, vacă, vițel, mascul, femelă, miel... Îi arătăm coarnele, ugerul, copitele... Copilul, chiar înainte de a vorbi, înregistrează limbajul și își dorește să învețe cuvinte noi. După ce a ajuns să cunoască bine animalele, putem alcătui împreună cu el familii de animale. Acum este momentul să-și amintească vocabularul și să facă o clasificare. Ca să-l ajutăm, putem să fotografiem familiile de animale pe care le avem și să facem carduri[1] cu aceste imagini.

1 Puteți folosi pachetul „Montessori • Vocabular: Familii de animale" (n.red.).

71

Cardurile-dicționar

Cardurile-dicționar[1], un bun instrument pentru dezvoltarea vocabularului, pot fi folosite începând de la aproximativ 2 ani.

Ele îi dezvăluie copilului varietatea lumii: instrumentele muzicale, fructele, legumele, animalele de la fermă, mijloacele de transport...

Aceste serii de carduri răspund deopotrivă nevoii de ordine a copilului, care vrea să înțeleagă lumea și organizarea lucrurilor. Însă ele reprezintă, înainte de toate, un instrument al limbajului menit discutării, schimbării și îmbogățirii vocabularului. Copilul înțelege că în spatele cuvântului „pasăre" există numeroase păsări foarte diferite, cu denumiri surprinzătoare. El cunoaște probabil deja unele dintre ele, iar cardurile îl ajută să progreseze.

1 Pentru copiii mai mici, puteți folosi pachetele de carduri din colecția „Montessori • Vocabular": „Ustensile și unelte", „Familii de animale", „Lumea plantelor". Pentru cei mai mari, le recomandăm pe cele în trei părți, din seria „Montessori • Lecții de...": „Botanică", „Zoologie: Nevertebrate", „Zoologie: Vertebrate", „Anatomie", „Geografie", „Astronomie" (n.red.)

Cardurile sunt împărțite în două seturi: un set în care cardurile cu imagini conțin și denumirea, iar altul în care imaginea și cuvântul sunt separate. La început, vom folosi doar un singur set, pentru a observa imaginile și pentru a le discuta cu copilul.

Pe urmă, copilul așază în fața lui, în șir, cardurile cu denumiri și trebuie să le asocieze cardurile fără denumire ca să formeze perechi. La început, sunt suficiente șase perechi de carduri. Această activitate îi va stimula spiritul de observație și îl va ajuta să lucreze ținând cont de poziția elementelor în spațiu. Dacă nu cunoaște un cuvânt, îi vom propune o lecție în trei etape.

72

Învățarea vocabularului

Pentru introducerea vocabularului, metoda pedagogică Montessori utilizează procedeul lecției în trei etape.

Prima etapă

Este momentul în care denumim obiectele. Alegem trei obiecte din aceeași categorie, legate de subiectul de care este interesat copilul sau în funcție de activitatea pe care tocmai o desfășurăm. De exemplu, când gătim, îi putem prezenta un dovlecel, o roșie și un ardei verde. Vom denumi legumele una câte una (de la stânga la dreapta, în sensul cititului), pronunțând rar și distinct: „Dovlecel", **fără să folosim niciun articol**. Putem să atingem legumele și să i le dăm copilului să le examineze. Acest lucru îi va consolida învățarea. Această etapă poate fi repetată de mai multe ori.

A doua etapă

A doua etapă, cea a recunoașterii, este esențială. Pentru început, repetăm prima etapă, după care întrebăm: „Poți să-mi arăți un dovlecel?", apoi „Arată-mi o roșie" etc., mereu de la stânga la dreapta. Uneori, micuții ne întind obiectul, fiindcă le este greu să ni-l arate pur și simplu.

Această etapă consolidează vocabularul prin repetiție, dar deocamdată nu îi vom pretinde copilului să-și amintească și să denumească obiectele. Dacă este încă mic, ne oprim aici. Trecem la a treia etapă când suntem siguri că va putea să ne spună denumirile.

A treia etapă

Înainte de a începe această etapă, le vom repeta pe celelalte două, apoi vom întreba arătând spre primul obiect: *„Ce este acesta/aceasta?"*.

Atenție: nu grăbiți copilul! Nu urmărim să-l punem în dificultate. Dimpotrivă, dacă reușește, va fi mai competent și mai dispus să învețe alte lucruri.

73
Jocul sunetelor

Începând de la 2 ani și jumătate sau 3 ani, copiii încep să devină interesați de sunetele care intră în componența cuvintelor și de recunoașterea lor. Acest fenomen se numește conștiință fonologică și îi pregătește pentru învățarea scrisului și a cititului. Putem să-i propunem un joculeț: pe o tăviță, așezăm trei obiecte pe care copilul le cunoaște și pe care le poate denumi. Aceste obiecte trebuie să înceapă cu sunete foarte diferite (de exemplu, dacă folosiți miniaturi, un iepure, o rață și o vacă). Denumim obiectele împreună cu el, insistând bine pe sunetul de la început. Apoi, spunem: „Văd un animal al cărui nume începe cu sunetul [r]." Apoi, arătând înspre rață, pronunțăm: „[r] [r]... rață".
Continuăm la fel cu celelalte două obiecte.

În acest stadiu, copilul s-ar putea să fi înțeles poate deja și va răspunde în locul nostru.

Dacă doreşte să continue jocul, o luăm de la început, respectând ordinea figurinelor pe tăviţă, pentru ca el să ştie ce îl vom întreba.
Probabil că va trebui să repetăm acest joc de mai multe ori, pentru ca el să identifice corect sunetele. După ce va înţelege principiul, va dori să-l joace cât e ziua de lungă – de exemplu, când mergem la plimbare sau când gătim. De asemenea, putem să schimbăm rolurile când ajunge să se descurce destul de bine şi să-i lăsăm lui sarcina de a ne pune să ghicim.

74

Jocul tăcerii

Acest joculeţ este folositor pentru a-l învăţa pe copil să tacă şi să iubească liniştea. Copilul are nevoie de momente de odihnă şi de tăcere, dar nu este capabil să le creeze singur.

Pentru început, îl anunţăm că vom face linişte, că nu trebuie să se mai mişte, să mai vorbească sau să facă vreun zgomot! Lucru deloc uşor...
Prima dată, îi arătăm noi, închizând ochii și stând nemişcaţi timp de 30 de secunde. Astfel, el va înţelege mai bine despre ce este vorba.
După ce a reuşit să rămână liniştit, îi cerem să asculte în tăcere. Putem să-i descriem ce auzim: o maşină în depărtare, o pasăre, o sonerie, zgomote de paşi...
Îi vom împărtăşi aceste impresii ca să-l ajutăm să fie atent şi să asculte.

75

Primele trasări

Înainte să descopere literele rugoase (spre 3 ani și jumătate), copilul va fi extrem de captivat de litere și, mai ales, de gestul de a le trasa. De exemplu, îi va plăcea să umple „liniaturi" cu bucle sau cu zig-zag-uri.

Pentru a-i îndeplini această aspirație, care denotă dorința de a ne imita, îi putem propune să traseze bucle în nisip. Turnăm un strat subțire de nisip într-o tăviță și îi arătăm cum să-și miște degetele ca să traseze bucle, în așa fel încât să poată reține de la bun început gestul corect. Trasarea cu degetul înlătură crisparea mâinii, iar nisipul netezește imperfecțiunile. Pentru copil, rezultatul va fi astfel mai satisfăcător.

Spre 3 ani copilului îi va plăcea să urmeze cu degetele sau cu ajutorul unui creion conturul unui desen.

Activitățile manuale și creative

În filosofia Mariei Montessori, bazată pe respectarea copilului, creativitatea ocupă un loc important. Pentru a-l ajuta să devină creativ, trebuie să-i oferim bazele necesare, astfel încât să folosească cu ușurință materialele și, depășind tehnica, să creeze artă.

Intervenția adultului în munca micuțului reprezintă mereu un obstacol ce întrerupe impulsul interior al exprimării.

Maria Montessori, Pédagogie scientifique, volumul I

76

Respectarea creativității copilului

Ca să lăsăm creativitatea copilului să se exprime, trebuie să evităm să-i dirijăm activitățile care țin de artele plastice.

Îi vom lăsa copilului cât mai multă libertate, în așa fel încât să nu-i distrugem spontaneitatea și exprimarea personală. Copilul nu se va implica pe deplin într-un proiect decât dacă o face din proprie voință. Tot ceea ce ne cere este să-i acordăm încredere.

De asemenea, vom evita să-i comentăm munca: mai bine îl lăsăm să vorbească despre operele sale și ne conformăm descrierii. Dacă ne spune că a desenat o floare, atunci cu siguranță este o floare, ce contează dacă desenul său ne inspiră cu totul altceva?

Copiii sunt artiști care creează pentru ei înșiși atunci când nu sunt dirijați de către adulți. Ei nu urmăresc să realizeze ceva „frumos". Ei trăiesc în prezent și

iubesc procesul creativ.

Rolul nostru este să le prezentăm modalitatea corectă și inteligentă de a folosi materialele, iar de ei depinde să-și aprofundeze cunoștințele prin observație, muncă și căutarea altor posibilități. Învățând să lucreze pentru ei înșiși, își dezvoltă capacitatea de a exprima idei originale și încrederea în sine. Judecata lor este diferită de cea a adulților, care înfrânează creativitatea.

Pentru a pregăti o activitate artistică, trebuie să respectăm un principiu valabil în oricare altă activitate: materialul necesar să fie la îndemână, gata de a fi folosit, curat și în stare bună. Astfel, copilul devine autonom de îndată ce învață să îl folosească cu grijă. Dacă nu a ajuns încă în acel stadiu, îl putem ajuta, însă doar din punct de vedere practic: cu pregătirea și aranjarea materialului și cu instrucțiuni despre utilizarea sa.

77

O operă colectivă

Când copilul desenează, nu avem niciun motiv să intervenim. El trăiește în universul său.

Iată o idee de activitate pe care o puteți face împreună, dacă dorește să desenați amândoi: în loc să desenați în locul lui, mai bine faceți împreună un desen, ca să-i dați idei și ca să-l încurajați.

De exemplu, desenați un cap, iar copilul va face ochii așa cum poate. Apoi, faceți un corp, iar el îi desenează picioarele. Sau, de ce nu, desenați niște flori cărora să le traseze tulpinile... Copilul, chiar și cel care nu îndrăznește să deseneze, își va face curaj. Peste puțin timp, s-ar putea să-l vedem pregătindu-se să deseneze de unul singur o floare și străduindu-se să-i facă o tulpină frumoasă!

78

Descoperirea picturii

Unui copil de 15-16 luni îi putem oferi deja prilejul să descopere pictura. Începem cu o singură culoare, timp de cel puțin o săptămână. Dacă optăm pentru roșu, putem căuta împreună obiecte roșii din casă. Tematica săptămânii se va concentra în jurul acestei culori. Apoi, lăsând roșul la o parte, trecem la o altă culoare.

După ce copilul a pictat separat cu cele trei culori primare, îi dăm culorile două câte două. Folosind galbenul și albastrul, va descoperi, inevitabil, verdele. Pentru el, acesta va fi un moment memorabil. Astfel, va afla singur care sunt culorile secundare și cum se obțin acestea. După ce a experimentat amestecul culorilor primare două câte două, îl puteți lăsa să picteze cu toate cele trei culori. Puțin mai târziu, va învăța să adauge negru pentru a obține o culoare mai închisă sau alb dacă își dorește o culoare mai deschisă.

Dacă procedăm în acest mod, copilul experimentează culoarea în mod senzorial și descoperă singur amestecul culorilor. Cei care primesc de la bun început o cutie cu acuarele de toate culorile vor avea în curând o foaie cu totul maro.

Dimpotrivă, folosind metoda descoperirii progresive, copilul devine conștient de culoarea din tub, de culoarea de pe foaie și este atent să nu amestece totul deoarece, văzând cât de frumoasă este fiecare culoare pe hârtie, va dori să o păstreze așa cum este.

79

Simetria

Când pictează, îi putem arăta copilului principiul simetriei, bineînțeles fără să i-l explicăm, fiindcă, înainte de toate, aceasta este o descoperire vizuală.

Îndoim o foaie pe mijloc. Apoi o desfacem și îi explicăm copilului să nu picteze decât pe o singură jumătate (și îl lăsăm să facă ce vrea el). După ce a terminat, îndoim foaia la loc și, împreună cu el, presăm bine desenul cu mâinile. Apoi, cu delicatețe, îl desfacem pentru a vedea rezultatul. Ce surpriză pentru copil!

În funcție de vârsta pe care o are, el va putea să continue singur activitatea. Tot ce trebuie să facem este să-i pregătim foile pliate în jumătate.

Copilul va testa diferite forme și va putea observa rezultatele obținute.

80

Decupajul

Încă de la 2 ani – uneori chiar mai devreme – copiii sunt atrași de foarfecă. Îi vom învăța în mai multe etape cum să o folosească, pentru a-i scuti de dificultăți.

Mai întâi, îi propunem copilului să exerseze deschiderea și închiderea foarfecii, fără să taie nimic, lucru care deja îi solicită destul de multă concentrare.

Avem nevoie de două foarfeci, preferabil identice: una pentru adult, cealaltă pentru el.

Punem foarfecile în fața noastră și a copilului și îi arătăm de mai multe ori cum să o apuce, introducându-și degetele în cele două găuri. După ce reușește să țină bine foarfeca în mână, îi arătăm cum să o deschidă și cum să o închidă. Copilul va încerca să ne imite. La început, îi va fi greu, dar, cu încurajări și răbdare din partea noastră, până la urmă va reuși.

După ce stăpânește această etapă, îi pregătim o tăviță cu un pahar plin cu fâșii de hârtie și un mic bol în care să pună capetele. Fâșia de hîrtie este suficient de îngustă încât să poată fi tăiată dintr-o singură mișcare, ceea ce îi ușurează copilului munca. La început, îl putem ajuta ținând de fâșie și îndreptând-o spre foarfecă. Se poate să nu reușească din prima. Să nu ne pierdem răbdarea, fiindcă în scurt timp va dori să țină el fâșia și să încerce singur.

După ce taie fâșiile cu ușurință, putem trasa linii pe care să le respecte când taie. Această etapă necesită și mai multă precizie și stăpânire.

81

Tăvița de colaj

După ce copilul știe să taie bine, îl putem învăța să folosească lipiciul. Va putea să pună bucățelele de hârtie pe care le-a decupat pe o tăviță și să le lipească mai târziu.

Putem să-i decupăm lucruri drăguțe: animale, obiecte și forme geometrice din diferite tipuri de hârtie. Cu acest material, va putea realiza tablouri din hârtii lipite. Cu câtă plăcere va descoperi ce se află pe tăvița pentru colaj!

Pe tăviță vom pune: puțin aracet într-un borcan închis ermetic, o mică pensulă, un suport pentru pensulă și hârtiile de lipit.

Colajul îi solicită motricitatea fină și îi stimulează creativitatea – evident, cu condiția ca noi să nu intervenim.

82

Cartoanele cu șireturi

Cartoanele cu șireturi reprezintă suportul perfect pentru activități mai complexe de motricitate fină, dar pregătesc copilul și pentru cusut.

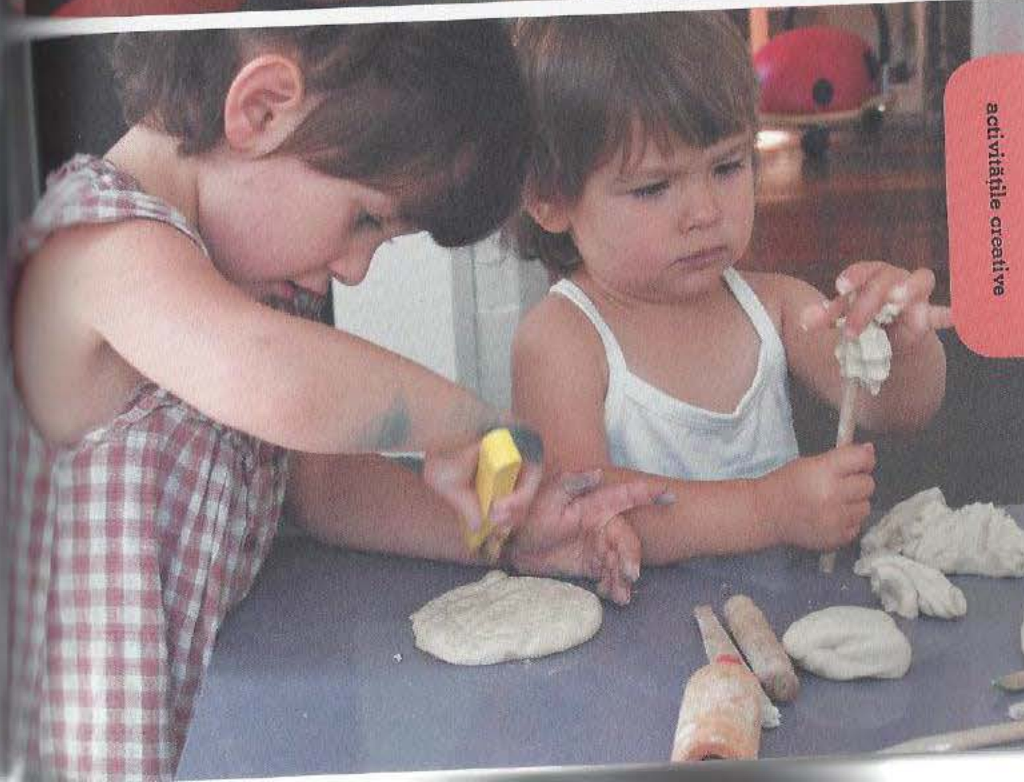
Le putem confecționa din carton, decupând forme pe care le vom perfora de jur împrejur, apoi vom lua un șnur căruia îi lipim la un capăt puțin scotch pentru a-l trece mai ușor prin găuri.

Pe urmă, fără grabă, îi arătăm copilului cum să procedeze: cum să bage șnurul într-o gaură, cum să întoarcă pe dos cartonul, cum să tragă de șnur, cum să îl bage în gaura alăturată, cum să întoarcă din nou cartonul pe partea cealaltă, să tragă de șnur... La început, copilașul uită să întoarcă forma pe dos sau bagă șnurul la întâmplare. Totuși, va fi captivat de această activitate și, încetul cu încetul, își va dezvolta tot mai mult precizia și va fi tot mai atent la detalii, iar însăilările vor deveni din ce în ce mai ordonate.

83
Modelajul

Pământul este un excelent instrument pentru exprimarea creativității.
Ca și în cazul desenatului, nu-i vom dirija copilului acțiunile. Îl vom lăsa să facă ce dorește, asigurându-ne doar că dispune de instrumente potrivite și că știe să le folosească.
Când descoperă pământul, copilului îi va plăcea să-l frământe, să-l găurească, să-l netezească, să-l întindă cu un sucitor pentru aluat, să-l decupeze cu o formă, să înfigă bețișoare în el... Încetul cu încetul, va începe să realizeze figurine tridimensionale.
Modelarea este foarte plăcută pentru mâinile unui copil.
Putem să-i oferim și alte materiale, cum ar fi plastilina sau aluatul cu sare (după o rețetă pe care o va putea face singur).

Motricitatea globală

De la naștere până la trei ani, copilul își dezvoltă mișcările coordonate și voluntare și ajunge la una dintre caracteristicile principale ale ființelor umane: poziția verticală. Când a ajuns să fie suficient de stabil pe propriile picioare, el are nevoie de activități care să-i solicite întreaga musculatură.

Ideile cele mai abstracte, precum cea de spațiu și cea de timp, pot fi percepute de mintea umană cu ajutorul mișcării. Acesta este, deci, liantul dintre minte și lume.

Maria Montessori, L'Enfant

84

Căratul obiectelor grele

După ce a ajuns să pășească fără ezitări, copilul intră în ceea ce Maria Montessori numește perioada „efortului maximal". El este atras de activitățile care îi solicită întregul corp: îi place să care lucruri grele, cum sunt sticlele cu apă. Îi putem confecționa săculeți umpluți cu nisip, pe care se va distra ridicându-i și cărându-i dintr-un loc în altul. Acum este momentul să-i dăm un coș, un săculeț sau o găleată în care să-și pună tot felul de lucruri pe care vrea să le ducă dintr-un loc în altul.

Am mai putea să agățăm de o grindă un fel de scripete. Funia care trece prin scripete va avea un sac cu nisip într-o parte și un inel în cealaltă: copilul va putea să tragă de inel ca să ridice sacul cu nisip!

85

Mutarea pieselor de mobilier

Dacă nu-i arătăm cum să mute un scaun, copilul va avea tendința să-l împingă. Îi explicăm că, dacă îl împinge, face zgomot și poate să strice podeaua. Ca să mutăm un scaun, îl ridicăm cu o mână de spătar și cu cealaltă de șezut. Îi facem copilului o demonstrație, cu mișcări lente și fără zgomot. Chiar și atunci când așezăm scaunul, încercăm să nu facem zgomot.

Acest mic exercițiu răspunde nevoii copilului de a căra lucruri grele și de a le muta dintr-un loc în altul, stimulându-i coordonarea, concentrarea și independența. Astfel, va purta obiectele cu grijă și fără să facă zgomot. Dacă face zgomot sau dacă lovește peretele sau o mobilă cu picioarele scaunului, va înțelege că trebuie să fie mai atent.

86

Ducerea unei tăvi

Multe activități îi sunt prezentate copilului pe o tăviță. Ca să devină independent, trebuie să-l învățăm cum să o ducă.

Mai întâi, îi arătăm cum să o ducă goală: o luăm de pe masă prinzând-o de mânere, o ridicăm încetișor ținând-o cât mai dreaptă, apoi pășim cu ea încet prin cameră, înainte să ne întoarcem și să o punem la loc. Gesturile noastre vor fi atente și delicate.

Pe urmă, copilul va putea să exerseze cu un mic obiect așezat pe tavă. Controlul greșelii va fi atunci evident: dacă înclină tava, obiectul alunecă sau cade. După ce stăpânește cu această etapă, va putea să încerce și cu ceva mai delicat – de exemplu, cu o ceașcă. Foarte curând, putem să-i acordăm suficientă încredere încât să-l lăsăm să-și ducă singur gustarea până la măsuță.

87

Cățăratul

Un copil are nevoie să se cațere, să urce scări, să meargă timp îndelungat... Are nevoie să-și simtă corpul și mușchii și vrea să-și testeze forța și echilibrul.

În acele momente, trebuie să rezistăm tentației de a-l ajuta prea mult. Este foarte important să-și evalueze singur capacitățile și limitele când vrea să escaladeze, să sară, să alerge...

Dacă îl lăsăm să se miște și să experimenteze, va învăța ce este perseverența.

Încă de la bun început, trebuie să creăm un climat de încredere și să-i oferim suficient spațiu de manevră fără să fie expus la prea multe riscuri.

88
O păpușă de hârtie

Pe o coală foarte mare de hârtie, desenați conturul corpului copilului.
Apoi, cu ajutorul său, adăugați ochii, gura, părul, îmbrăcămintea... Copilul își va putea împodobi și colora păpușa, dându-i viață.

Jocul va avea succes la copiii de toate vârstele, fiecare participând după propriile abilități. Tuturor le va plăcea să se vadă în mărime reală și să-și mânuiască silueta.

Schema corporală se construiește progresiv de la naștere până la 3 ani, iar copilul apreciază toate jocurile care îl ajută să devină conștient de corpul său – atât în ansamblu, cât și în detaliu.

89

Perceperea spațiului

Pentru a-l ajuta pe copil să-și determine poziția în spațiu, trebuie să luăm în considerare folosirea frecventă a termenilor: „deasupra", „dedesubt", „în față", „în spate", „lângă"...
Aceste cuvinte, împreună cu ceea ce desemnează ele, permit copilului să-și perceapă poziția în spațiu și să repereze locul lucrurilor.
Putem să ne jucăm cu păpușa sau cu animalul din pluș preferat, cerându-i copilului să îl așeze pe masă, apoi sub masă, lângă fereastră, în fața ușii.
Copiii sunt foarte încântați să participe la asemenea jocuri!

90

Schema corporală

Dacă montăm o oglindă la înălțimea copilului, în așa fel încât să se vadă pe sine în întregime, îl ajutăm de fapt să devină conștient de schema sa corporală. În mod ideal, ar trebui să se poată vedea de departe și să se privească mergând.

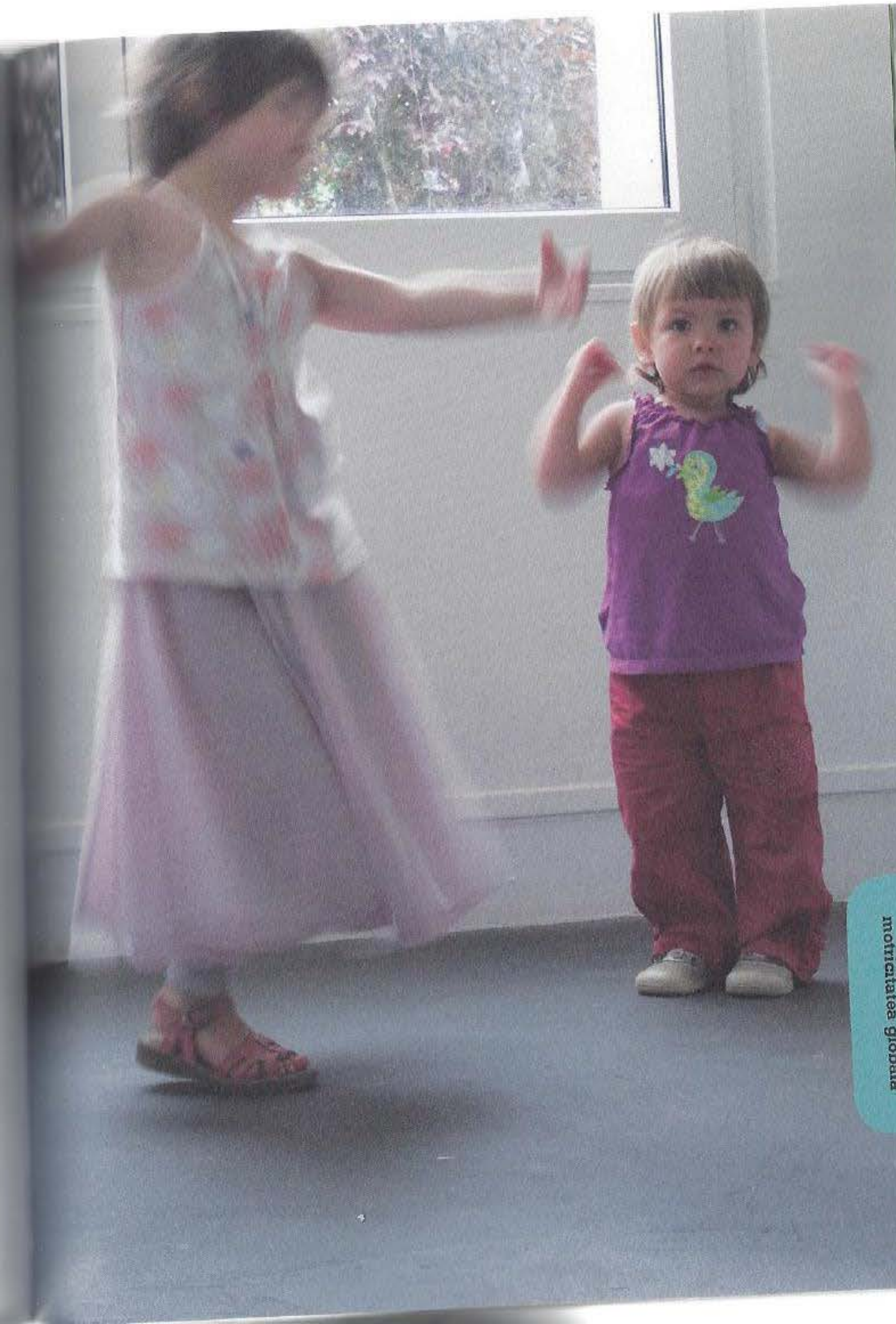
Stând cu el în fața unei oglinzi, îl putem ajuta să-și construiască schema corporală dacă îi cerem, de exemplu: „Arată-mi nasul tău, arată-mi obrazul tău"... Copilul cunoaște deja cuvintele, dar acest exercițiu îl amuză și, încetul cu încetul, va ajunge să observe lucruri tot mai de detaliu și va învăța să-și arate sprâncenele, nările, buzele...

91
Dansul

Copiii asimilează mişcările şi gesturile noastre, apoi încearcă să ne imite. Dacă ne mişcăm într-un anumit fel, îşi vor dezvolta aceleaşi gesturi. Astfel, când dansăm cu ei, sunt foarte interesaţi, ne observă mişcările şi încearcă să le reproducă.

Dansul presupune un control sporit al musculaturii, deoarece trebuie să începem şi să terminăm o mişcare în ritmul muzicii.

Copiii se arată mereu bucuroşi şi entuziasmaţi să danseze, de aceea dansul poate fi folosit în momentele dificile, ca metodă de restabilire a calmului şi concentrării, de creare a unui climat vesel şi pozitiv sau de redirecţionare delicată a energiei.

Natura

Îndemnul Mariei Montessori de a le pune lumea la picioare copiilor noștri se referă, deopotrivă, la a-i ajuta să descopere norii, apusul și răsăritul soarelui, vântul de toamnă, cântecul păsărilor, stelele, insectele, plantele... bogăția infinită a naturii.

Lăsați copiii să alerge pe-afară când plouă, să se descalțe când dau peste o băltoacă, iar când pășesc prin iarba umezită de rouă să meargă în picioarele goale; să se odihnească liniștiți când un copac îi îmbie să ațipească la umbra lui.

Maria Montessori, Pédagogie scientifique, volumul I

92

Viața în natură

Nu uitați să petreceți suficient timp afară, ca să-i sensibilizați cât mai devreme pe copii față de natură, să-i ajutați să-i înțeleagă fragilitatea și să fie conștienți de respectul pe care trebuie să i-l poarte. În mijlocul naturii se pot pune în aplicare o sumedenie de activități de învățare și de descoperire senzorială, cum ar fi: să planteze semințe și să le urmărească dezvoltarea, să observe insectele, să grebleze pământul, să strângă frunzele... Cumpărați ustensile de grădinărit adaptate copiilor – o mică roabă, o stropitoare... – și asigurați-vă că sunt mereu ordonate și gata de folosire. Putem organiza activități specifice fiecărui anotimp: toamna, vom strânge frunze; iarna, vom pregăti mâncare pentru păsări; primăvara, vom semăna; vara, vom recolta.
Legătura cu natura este importantă pentru formarea copilului, fiindcă el devine astfel conștient de locul său într-un ansamblu mai vast.

93

Plantarea semințelor

Plantând semințe, observându-le cum cresc și îngrijindu-se de ele, copilul înțelege indirect o mulțime de lucruri despre natură și despre felul în care ea funcționează.

Semințele de floarea-soarelui sunt ideale în acest scop, deoarece cresc repede, iar rezultatul este impresionant. Pentru început, vom pregăti un mic ghiveci, pământ și semințe pe care copilul să le planteze. Dacă le stropim zilnic, în curând vor răsări mici tulpinițe.

Atunci le vom răsădi: copilul va umple un ghiveci cu pământ, va face mici găuri în care va pune răsadurile și le va acoperi cu pământ. Din nou, urmează o perioadă de observare și de stropire.

Putem să ne amuzăm comparând zilnic înălțimea plantelor cu cea a copilului. În curând, ele îl vor întrece!

Să nu uităm să le udăm regulat și să pândim apariția mugurilor. Este o minunăție să privești aceste flori atât de mari! La final, florile se vor usca, iar copilul va putea să recolteze semințele ca să le replanteze.

94

Un colț de grădină

Dacă avem posibilitatea, putem delimita un colțișor din grădină, din balcon sau de pe terasă, destinat copilului.

Îl vom ajuta să planteze acolo semințe sau să răsădească flori. Putem să-i dăm pietre plate, pietricele, bețe cu care să-și decoreze grădina... Îl vom încuraja să fie perseverent și atent, să stropească zilnic plantele și să smulgă buruienile.

Putem planta împreună căpșuni sau roșii cherry: copilul va fi foarte mândru să-și vadă recolta în farfurie!

Ne vom îngriji de uneltele de grădinărit, deoarece copilului îi va plăcea să le găsească frumos aranjate și gata de folosire. Copiii iubesc ordinea dar, în această situație, au nevoie de ajutorul și de indulgența noastră.

95

Culoarea cerului

Pentru a încuraja copilul să observe mediul înconjurător și să remarce schimbările survenite în natură, îi putem propune, dimineața, să privească cerul și să constate: dacă e soare sau înnorat, dacă plouă sau e ceață, dacă ninge...

Putem confecționa cartonașe cu imagini care ilustrează toate aceste fenomene. După ce observă cerul, copilul o va alege pe cea care corespunde condițiilor meteo ale zilei. Este bine să găsim un loc pentru afișarea acestor cartonașe – de exemplu, pe frigider sau pe ușa de la intrare.

Avem acum prilejul să-i vorbim copilului despre vreme și, eventual, despre hainele potrivite pentru ieșirea afară. Dacă vede că plouă, se va gândi probabil să-și ia cizmele de cauciuc și pelerina de ploaie.

96

Masa de observație

Când ieșim cu copilul afară, îl putem încuraja să fie atent la detaliile naturii, pentru care manifestă o curiozitate și un interes înnăscute. Putem strânge împreună diferite elemente pe care să le luăm cu noi acasă: niște mușchi, o pană, o pietricică, o castană, o petală de floare...

Acasă, vom așeza micile comori pe „o masă de observație", destinată anume acestui scop: pervazul unei ferestre, o comodă sau o etajeră.
Putem să adăugăm un vivariu care va adăposti melci sau insecte în timpul observațiilor, un bulb de zambilă sau un sâmbure de avocado într-un pahar cu apă... elemente vii de care copilul va avea grijă.

El va putea aranja spațiul așa cum dorește, va putea să creeze scene, să integreze figurine de animale...

Această măsuță se va modifica în funcție de anotimp și va reflecta schimbările survenite în natură.

Un copil mai mare ar putea folosi o lupă pentru a privi mai de aproape nervurile unei frunze, textura unei coji. De asemenea, se va putea inspira din micul său muzeu natural pentru a face desene de observație.

97

Plimbări esențiale

În viziunea Mariei Montessori, copilul, încă din momentul în care știe să meargă, nu mai trebuie purtat în permanență, fapt ce-l va menține sub capacitățile sale reale, ci trebuie însoțit de mână în descoperirea lumii.

Este foarte important să-i respectăm nevoia de a umbla. Să-i oferim, așadar, un cadou simplu: răgazul necesar să meargă în ritmul lui, fără să se grăbească sau să aibă o țintă precisă. Copilul nu vrea „să meargă undeva anume". Tot ce contează pentru el este să umble liber, să-și pună în mișcare mușchii și să aibă timp să observe lumea din jur.

Pentru copii, un simplu drum la poștă pentru timbrarea unei scrisori va lua înfățișarea unei plimbări extraordinare. Lor le place să se oprească din loc în loc și să observe micile detalii din natură.

Copiii sunt fericiți dacă îi lăsăm să atingă, să miroasă, să privească ceea ce le atrage atenția. Nu ne vom permite întotdeauna să mergem în ritmul copilului, dar, dacă facem un efort, putem găsi prilejuri să o facem. Dacă alocăm plimbării 10 minute în plus, în care să meargă nestingherit, va ajunge acasă mai senin și mai destins.

Pentru ca el să se poată bucura de aceste plimbări, trebuie să încetinim pasul. Copilul nu trăiește în același ritm cu noi, să nu uităm asta! Am putea, la rândul nostru, să savurăm aceste momente de evadare din rutina zilnică.

98

Activitățile desfășurate afară

Copilului îi place să se joace și să lucreze afară, iar noi îl putem cu ușurință coopta în treburile noastre: când spălăm mașina, când strângem frunzele uscate, când grădinărim... Există mereu o părticică a muncii noastre pe care o poate îndeplini el.

Putem amenaja afară un spațiu unde copilul să desfășoare anumite activități pe care, de obicei, le face înăuntru. Nu trebuie să separăm munca fizică de cea mentală prin activitățile „intelectuale" practicate în casă și activitățile „fizice" desfășurate afară. Corpul și mintea lucrează împreună, de aceea, în clasele Montessori, copiii sunt liberi să se miște și să se așeze cum vor. Este bine, așadar, să asigurăm o circulație liberă între interior și exterior. Copilul va putea decide dacă vrea să iasă afară să citească, să deseneze sau să facă o activitate.

99
Pictura cu apă

Iată o activitate pe care copilul o va putea face afară și care îl va ține probabil ocupat un timp îndelungat. Îi oferim o pensulă destul de groasă și un borcănaș cu apă. Apoi îi propunem să exploreze natura și să „picteze" toate suprafețele pe care le găsește. Nu va mai fi limitat de foaia de hârtie, ci va avea la dispoziție întregul spațiu din grădină sau de pe terasă.

Astfel, va observa materialele și texturile și va descoperi ce se întâmplă atunci când le udăm. Dacă este cald, va constata că urmele de apă se usucă și dispar. Este o experiență interesantă, care îl provoacă să observe.

100

Animalele

În timpul plimbărilor, îi putem atrage atenția asupra vietăților din jur: un pițigoi, un bondar, o pânză de păianjen...
Îi arătăm cum să stea nemișcat, fără să facă zgomot, și îi descriem amănunțit și exact – eventual, cu ajutorul unei enciclopedii despre natură – ceea ce vedem.
Astfel, interesul său pentru viața din jur va crește și își va putea hrăni curiozitatea firească.

Dacă vă permiteți, adoptați un animal de companie și îngrijiți-l împreună cu copilul. El va învăța să observe nevoile unui animal, să-i arate bunăvoință și respect. Se va convinge că un animal este totodată și un prieten. Copilul va împărtăși cu el momente de complicitate și se va simți bine să-l aibă prin preajmă.

